

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย “เรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และเพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

วิธีการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักการจำนวนทั้งสิ้น 18 คน ใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจง จากเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว ที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน 10 ปีขึ้นไป โดยเลือกเก็บข้อมูลกับเกษตรกรที่ยินดีให้ข้อมูล และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและพบว่าเป็นตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว ที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนเป็นอย่างดี เป็นผู้นำเกษตรกรและเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรสวนทุเรียนในพื้นที่ โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ส่วนที่ 4 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ซึ่งในแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนที่ยินดีให้ข้อมูลทั้งหมด 18 คน พบว่า

1. เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนมีช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 1 คน อายุ 41-50 ปี จำนวน 2 คน อายุ 51-60 ปี จำนวน 7 คน และอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 8 คน
2. ระดับการศึกษาของเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน พบว่า มีระดับประถมศึกษา จำนวน 5 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 คน และระดับปริญญาตรี จำนวน 3 คน
3. ลักษณะการถือครองที่ดิน พบว่า เกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด
4. ขนาดพื้นที่ทำเกษตร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่น้อยกว่า 5 ไร่ จำนวน 9 คน พื้นที่ 6-10 ไร่ จำนวน 3 คน พื้นที่ 11-15 ไร่ จำนวน 2 คน พื้นที่ 16-20 ไร่ จำนวน 2 คน และพื้นที่มากกว่า 20 ไร่ จำนวน 1 คน
5. ขนาดพื้นที่ปลูกทุเรียน พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกทุเรียนน้อยกว่า 5 ไร่ จำนวน 11 คน และพื้นที่ 6-10 ไร่ จำนวน 2 คน
6. ระบบการปลูกพืช พบว่า เกษตรกรปลูกทุเรียนอย่างเดียว จำนวน 5 แปลง และปลูกทุเรียนร่วมกับไม้ผลอย่างอื่น ได้แก่ มะพร้าว ลองกอง เงาะ มังคุด และจำปาดะ จำนวน 13 แปลง
7. อายุต้นทุเรียนในพื้นที่ พบว่า มีอายุน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 แปลง อายุ 6-10 ปี จำนวน 2 แปลง อายุ 11-15 ปี จำนวน 1 แปลง อายุ 16-20 ปี จำนวน 3 แปลง อายุ 21-30 ปี จำนวน 7 แปลง อายุ 31-40 ปี จำนวน 2 แปลง และอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 1 แปลง
8. ประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ตั้งแต่ 10-20 ปี จำนวน 3 คน มีประสบการณ์ 21-30 ปี จำนวน 6 คน มีประสบการณ์ 31-40 ปี จำนวน 4 คน มีประสบการณ์ 41-50 ปี จำนวน 4 คน และมีประสบการณ์มากกว่า 50 ปี จำนวน 1 คน
9. รายได้จากการทำสวนทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการทำสวนทุเรียน มีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาท จำนวน 2 คน 20,001-50,000 บาท จำนวน 4 คน 50,001-60,000 บาท 60,001-90,000 บาท จำนวน 3 คน 90,001-120,000 บาท จำนวน 4 คน 120,001-150,000 บาท จำนวน 1 คน มากกว่า 150,001 บาทขึ้นไป จำนวน 2 คน และมีสวนทุเรียนที่ยังไม่ให้ผลผลิต จำนวน 2 แปลง
10. รายจ่ายจากการขายทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีรายจ่าย ตั้งแต่ 2,000-5,000 บาท จำนวน 2 คน 5,001-10,000 บาท จำนวน 6 คน 10,001-20,000 บาท จำนวน 6 คน 20,001-30,000 บาท จำนวน 3 คน และมากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป จำนวน 1 คน
11. รายได้รวมภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรต่อปี พบว่า เกษตรกรมีรายได้รวมภาคเกษตรของครัวเรือน น้อยกว่า 60,000 บาท จำนวน 5 คน มีรายได้ตั้งแต่ 60,001-120,000 บาท จำนวน 5 คน 120,001-179,999 บาท จำนวน 2 คน และมากกว่า 180,000 บาทขึ้นไป จำนวน 6 คน

ทั้งนี้เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนที่ยินดีให้ข้อมูลทั้งหมด 18 คน ที่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติด้านรายได้ คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556, น. 18-19) ได้กำหนดให้เกษตรกรที่มีคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ต้องมีรายได้รวมภาคเกษตรของครัวเรือนไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี พบว่า

1. เกษตรกรที่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้จำนวน 5 คน
2. เกษตรกรที่ไม่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติด้านรายได้จำนวน 13 คน

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรในการบริหาร 8 M's ประกอบด้วย 1. แรงงาน 2. เงินทุน 3. วัสดุอุปกรณ์ 4. การจัดการ 5. เครื่องจักรกล 6. การตลาด 7. ขวัญกำลังใจ และ 8. ข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษาพบว่า

1. การบริหารจัดการ “แรงงาน” ในการทำสวนทุเรียน

ทรัพยากรในการบริหารจัดการที่มีส่วนสำคัญเป็นอันดับแรก คือ คน (Man) หรือแรงงาน เป็นทรัพยากรบุคคลที่จะทำให้การดำเนินการทำสวนทุเรียน การบริหารการแบ่งหน้าที่ของเกษตรกรมีประสิทธิภาพโดยต้องอาศัยแรงงานเป็นหลัก โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มีเป้าหมายและให้สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของแรงงานในทุกภาคส่วน ในภาคการเกษตร ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพให้เกษตรกร เป็นเกษตรกร 4.0 ที่สามารถบริหารจัดการ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตให้มีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน พบว่า แรงงานหลักในการทำสวนทุเรียน คือ สมาชิกในครอบครัว มีการแบ่งหน้าที่ คือ ร่วมกันดูแลสวนทุเรียนตามความถนัดของแต่ละคน (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัดนางกูร, สาทิส หวังหมัด, ตลอรอมา นสาเมะบาช่า และอาลี๊ะ มะแอ, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรที่เป็นหัวหน้าครอบครัวจะดูแลและแบ่งหน้าที่การทำสวนให้กับสมาชิกในครัวเรือน (สัมภาษณ์, ตลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้พบว่าแรงงานหลักในครอบครัวที่ช่วยทำสวนทุเรียนมี 2 คน คือ สามี จะดูและภรรยา (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูงา, กอริง เจะสารี, ฟาตีมะ สล่ายาตี, สุรียา มินแลเหม็ง และฮาสิมะ ยามูยีมะ, 2561) โดยมีการแบ่งหน้าที่ หลัก ๆ ในการดูแลสวน คือ สามี จะดูและและลงมือทำสวน ส่วน ภรรยา จะดูแลเรื่องการตลาดเพื่อขายทุเรียน (สัมภาษณ์, ฟาตีมะ สล่ายาตี และกอริง เจะสารี, 2561) ทั้งนี้ยังพบว่าแรงงานหลักที่ช่วยทำสวนกัน 3 คน ในครอบครัว ได้แก่ สามี ภรรยา และลูก ลูกเขยหรือลูกสะใภ้ (สัมภาษณ์, วินิตา มูณิมูลี และสาหัส หวังหมัด, 2561)

นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีการจ้างแรงงานชั่วคราว เนื่องจากเกษตรกรบางรายอายุมากแล้วมีความจำเป็นต้องจ้างแรงงาน โดยมีการจ้างในช่วงฤดูกาลเท่านั้น คือ ขั้นตอนตัดแต่งกิ่ง การโยนกิ่ง และการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งเป็นแรงงานในชุมชนโดยต้องเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นโดยตรง (สัมภาษณ์, กอริง เจะสารี, บุญศักดิ์ มาเอียต, ฟาตีมะ สล่ายาตี และดิน บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า มีการจ้างแรงงานในการตัดหญ้าเมื่อเกษตรกรไม่มีเวลาในการดูแลสวนด้วยตัวเอง (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูงา, 2561) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เกษตรกรมีการจ้างแรงงานในการทำสวนทุกขั้นตอน เนื่องจากเกษตรกรมีอายุมากและสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง (สัมภาษณ์, อับดุลมาอี มิดคาต, 2561)

2. การบริหารจัดการ “เงินทุน” ในการดำเนินการทำสวนทุเรียน

การทำสวนทุเรียนปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ เงินทุน (Money) มีส่วนสำคัญโดยเฉพาะในช่วงแรกของการเริ่มทำสวนทุเรียนตลอดจนถึงกระบวนการผลิต เกษตรกรสามารถวิเคราะห์และควบคุมการใช้เงินทุนการทำเกษตรเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็น

คุณสมบัติพื้นฐานของเกษตรกร 4.0 เงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยการบริหารจัดการให้ได้มาทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้การทำสวนราบรื่นไปด้วยดี การบริหารเงินทุนของเกษตรกรในการทำสวนทุเรียน พบว่า เกษตรกรจะใช้เงินทุนของตนเอง เป็นรายได้จากการขายทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาและจากภาคการเกษตรอื่น ๆ ผลผลิตในแต่ละปีสามารถคืนทุนได้และได้รับผลกำไรจากการจำหน่ายทุเรียนเกินเป้าหมายที่วางไว้ (สัมภาษณ์, อาสีติยะ มะแอ, รอปืออะห์ รันจันจิต, ฮาลิม๊ะ ยามูยิมะ และดลกาเดร์ บาเหมบุงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า การลงทุนทำสวนครั้งแรกจะใช้เงินทุนจำนวนมาก โดยมีค่าใช้จ่ายหลัก ๆ คือ ไร่ดิน ขุดบ่อในแปลง ต้นพันธุ์ทุเรียน อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ เช่น เครื่องสูบน้ำ การวางระบบให้น้ำแบบสปริงเกอร์ (สัมภาษณ์, ฟาตีมะ สล่ายาตี, 2561) นอกจากนี้พบว่า การทำสวนทุเรียนมีค่าใช้จ่ายที่จำเป็น คือ ปุ๋ย ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าแรงงานกรณีมีการจ้างแรงงานในช่วงฤดูกาล (สัมภาษณ์, อาสีติยะ มะแอ, อับดุลมายิ มิดคาค, สาห์ส หวังหมัด และจรัส บุญตามช่วย, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการบริหารจัดการเงินใช้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1.ค่าใช้จ่ายในครอบครัว 2.ทุนการศึกษาให้ลูก และ 3.ทุนสำหรับการทำสวนทุเรียน (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบุงา, 2561)

3. การบริหารจัดการ “วัสดุอุปกรณ์หรือปัจจัยในการผลิต” ในการทำสวนทุเรียน

การทำสวนทุเรียนปัจจัยที่จะช่วยเอื้ออำนวยและก่อให้เกิดความสะดวกในการทำสวนเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพมากที่สุด คือ วัสดุอุปกรณ์หรือปัจจัยในการผลิต (Material) ปัจจุบันเกษตรกรมีความตระหนักในเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ตนเองถนัดและง่ายต่อการใช้งาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเกษตรกร 4.0 เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรในด้านนี้ พบว่า เกษตรกรมีอุปกรณ์การจ้สวนในการทำสวนทุเรียนเป็นของตนเองโดยจะมีอุปกรณ์พื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ จอบ เสียม ถังน้ำ สายยาง กรรไกรตัดแต่งกิ่ง ซึ่งเกษตรกรใช้เงินทุนของตนเองในการซื้ออุปกรณ์ สำหรับเครื่องมือที่ใช้งาน เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเพียงพอสำหรับใช้ในการทำสวนทุเรียน เนื่องจากอุปกรณ์ที่ใช้งานมีความเหมาะสมกับแปลงเกษตรของตนเอง (สัมภาษณ์, อับดุลมายิ มิดคาค, ฟาตีมะ สล่ายาตี, สว่าง ทองบุญเอียด และยูโซ๊ะ หมัดโส, 2561) ทั้งนี้พบว่า ปัจจัยในการผลิตเกี่ยวกับการดูแลต้นทุเรียนเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีและมีประโยชน์ต่อดิน ซึ่งเกษตรกรมีการทำปุ๋ยใช้เอง ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพ และมีการซื้อปุ๋ยเพิ่มเติม คือ ปุ๋ยเคมี (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, ดิน บาเหมบุงา และกอริง เจะซารี, 2561)

4. วิธีการ “การจัดการ” ในการดูแลสวนทุเรียนให้มีประสิทธิภาพ

การจัดการ (Management) มีส่วนสำคัญในการทำเกษตรด้วยวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ที่วางแผนไว้ เพื่อให้การทำสวนทุเรียนมีคุณภาพมากที่สุด ซึ่งจะส่งผลดีทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและแรงงาน ตลอดจนความสามารถในการนำเครื่องมือเทคโนโลยีมาใช้ในการทำสวนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเกษตรกร 4.0 สามารถบริหารจัดการและวิเคราะห์ขั้นตอนที่ตนเองวางแผนไว้ เพื่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ครอบคลุมการจัดการทั้งหมดที่เกี่ยวกับการทำสวนทุเรียน ได้แก่ วิธีการปลูก การให้น้ำ การให้ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง และการเก็บเกี่ยว พบว่า

วิธีการปลูกทุเรียนสิ่งสำคัญต้องดูบริบทพื้นที่และแหล่งน้ำ เพราะทุเรียนเป็นไม้ผลที่ต้องให้น้ำสม่ำเสมอ ถ้าเป็นพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดน้ำท่วมพื้นที่ตรงนั้นต้องมีการยกร่องก่อนปลูก เพื่อป้องกันไม่ทุเรียนเกิดความเสียหายเมื่อเกิดน้ำท่วม (สัมภาษณ์, ฟาตีมะ สล่ายาตี และดินบาเหมบุงา,

2561) ทั้งนี้พบว่ารูปแบบการปลูกทุเรียนในพื้นที่ตำบลทรายขาว เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกในรูปแบบทั่วไปตามที่บรรพบุรุษสอนมา ไม่มีระยะห่างที่แน่นอนและมีการปลูกทุเรียนร่วมกับไม้ผลชนิดอื่น (ส้มเขียวหวาน, ดลกาเดร์ บาหมอบุงา, เลื่อน อภิวัฒน์นางกู, อับดุลมายิ มิดคาค และสุรียา มินแลเหม็ง, 2561) ปัจจุบันในพื้นที่มีแนวทางการจัดการสวนแบบใหม่เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืน มีวิธีการปลูกทุเรียนระยะห่าง 10×10 เมตร และปลูกระยะห่าง 8×8 เมตร เพื่อให้แสงแดดสามารถส่องถึง เนื่องจากทุเรียนเป็นไม้ผลที่ต้องได้รับแสงแดดที่เพียงพอ และในอนาคตถ้ามีเครื่องจักรกลใหม่ ๆ สามารถนำเข้าไปทำงานสะดวก (ส้มเขียวหวาน, ดิน บาหมอบุงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า มีเกษตรกรปลูกทุเรียนระยะห่าง 10×10 เมตร ต้นทุเรียนอายุ 30 ปี เพื่อให้ต้นทุเรียนมีระยะห่างที่เหมาะสมและสะดวกในการดูแลรักษา รวมถึงสามารถให้ผลผลิตที่มีคุณภาพทุกต้น (ดังภาพที่ 2) (ส้มเขียวหวาน, ฮาสิมิยะ ยามูยิมะ, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรที่เริ่มปลูกทุเรียนในพื้นที่จะปลูกทุเรียนระยะห่าง 8×8 เมตร อายุต้น 1 ปี และมีสวนทุเรียนเดิมอายุ 30 ปี จะปลูกในรูปแบบทั่วไป (ส้มเขียวหวาน, จรัส บุญตามช่วย, 2561)

ภาพที่ 2 การปลูกทุเรียนมีระยะห่างของต้น 10×10 เมตร

การให้น้ำสำหรับต้นทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้ว ในช่วงเดือนเมษายนถึงกลางเดือนพฤษภาคม เป็นระยะออกดอก เกษตรกรมีการควบคุมการให้น้ำ และปลายเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม เป็นระยะพัฒนาผล เกษตรกรมีการให้น้ำสม่ำเสมอหรือให้น้ำทุกวัน โดยจะให้น้ำช่วงเช้าวันละครั้งชั่วโมง โดยให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ (ดังภาพที่ 3) (ส้มเขียวหวาน, ฟาติมะ สล้ายาตี, ดลกาเดร์ บาหมอบุงา และเกษียร อุดมละบุล และจรัส บุญตามช่วย, 2561) โดยใช้แหล่งน้ำจากสระน้ำในแปลงเกษตรของตนเอง โดยมีต้นน้ำจากภูเขาสันการาศิริ ทั้งนี้พบว่าในพื้นที่เกษตรกรยังไม่มี การนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่มาใช้เกี่ยวกับการให้น้ำด้วยระบบการเปิดปิดน้ำอัตโนมัติ ผ่านการควบคุมของแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ เพราะ เกษตรกรมองว่าสวนทุเรียนของตนเองยังไม่มี ความจำเป็นที่ต้องนำมาใช้ เพราะ ขนาดพื้นที่สวนทุเรียนมีจำนวนไม่มาก และเกษตรกรสามารถ ควบคุมการให้น้ำต้นทุเรียนด้วยตนเอง (ส้มเขียวหวาน, สุรียา มินแลเหม็ง, เลื่อน อภิวัฒน์นางกู, กอริ่ง เจะ สารี และดิน บาหมอบุงา, 2560)

ภาพที่ 3 การให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์

การให้ปุ๋ย เกษตรกรจะเน้นให้ปุ๋ยทุเรียนทั้งทางดินและทางใบ ในอัตราที่เหมาะสม โดยให้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ทางสำนักงานพัฒนาได้นำดินในพื้นที่ตำบลทรายขาวเพื่อวิเคราะห์ดิน พบว่า ดินในตำบลทรายขาวมีธาตุไนโตรเจนและแคลเซียม ซึ่งดินในพื้นที่จากการวิเคราะห์จะขาดธาตุโปแตสเซียม ดังนั้นเกษตรกรจะเลือกซื้อธาตุโปแตสเซียมอย่างเดียวเอามาผสมกับปุ๋ยคอกกลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบูล, 2561) การให้ปุ๋ย คือ ระยะเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตเดือนกันยายนถึงตุลาคม ให้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 จำนวน 1-2 กิโลกรัม/ต้น ปุ๋ยคอก 20 กิโลกรัม/ต้น เพื่อบำรุงราก ระยะแตกใบอ่อน เดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม ใส่ปุ๋ยสูตร 8-24-24 และระยะพัฒนาผลผลิตปลายเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม ใส่ปุ๋ยสูตร 13-13-24 หลังตัดผลผลิต 3-4 สัปดาห์ (สัมภาษณ์, รอปือะห์ รันจานจิต, ฟาตีมีะ สล่ายา และดลกาเดร์ บาเหมบุงา, 2561)

การตัดแต่งกิ่ง เกษตรกรให้ความสำคัญกับการตัดแต่งกิ่งควบคุมทรงพุ่ม จะทำการตัดแต่งกิ่งครั้งใหญ่ปีละ 1 ครั้ง เป็นระยะหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตเดือนกันยายนถึงตุลาคม การตัดแต่งกิ่งทุเรียนช่วยให้การจัดการง่ายและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เกษตรกรจะเน้นตัดแต่งกิ่งย่อย เพื่อให้แสงส่องถึงต้นทุเรียนได้ทั่วถึง โดยการตัดยอดและกิ่งภายในให้โปร่ง เกษตรกรจะตัดแต่งกิ่งด้วยตัวเอง ส่วนต้นทุเรียนที่มีความสูงมาก เกษตรกรจะไม่ตัดแต่งกิ่งแต่จะปล่อยให้ต้นทุเรียนสูงตามธรรมชาติหรือมีการจ้างแรงงานในการตัดแต่งกิ่ง อัตราการจ้างตัดแต่งกิ่งมีตั้งแต่ 400-500 บาท/ต้น (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบุงา, สาหัส หวังหมัด, ฮาลีมีะ ยามูยิมะ และดิน บาเหมบุงา, 2561) ทั้งนี้พบว่าปัจจุบันการตัดแต่งกิ่งมีเครื่องจักรกลเกษตรที่สามารถประหยัดเวลาและแรงงานคนในการตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียนที่สูงมาก คือ รถกระเช้า ซึ่งในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้ด้วยปัจจัยด้านเงินทุน และพื้นที่สวนทุเรียนยังไม่มีความพร้อมที่จะนำเครื่องจักรกลดังกล่าวมาใช้ เนื่องจากการปลูกทุเรียนมีระยะห่างของต้นที่แตกต่างกันและบางส่วนจะปลูกทุเรียนร่วมกับไม้ผลอื่น (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบูล และดลกาเดร์ บาเหมบุงา, 2561)

การเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรมีการบันทึกข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิต มีการกำหนดการเก็บเกี่ยวสำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทองหลังจากดอกบาน 120-130 วัน มีเทคนิคการจดบันทึก คือ 1.การตั้งรหัสต้นทุเรียนแต่ละต้น เพื่อจดวันที่ออกดอกลงสมุดจดบันทึก 2.จดบันทึกลงในปฏิทิน และ 3.จดบันทึกลงในโทรศัพท์มือถือ ระยะการเก็บเกี่ยวผลผลิต คือปลายเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เกษตรกรมีการทยอยเก็บเฉพาะทุเรียนที่สุกแต่ละต้นอาจมี 1-3 รุ่น มีการเก็บเกี่ยวที่ถูกต้องไม่ทำให้คุณภาพของทุเรียนและกิ่งบอบช้ำ เมื่อถึงกำหนดวันเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรที่มีความสามารถจะเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตัวเอง และเกษตรกรอีกส่วนหนึ่งจะจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยจ้างแรงงานที่มีความเชี่ยวชาญในการเก็บเกี่ยวทุเรียน โดยมีค่าใช้จ่าย

ในการจ้างตัดทุเรียน กิโลกรัมละ 5 บาท และจ้างขนส่ง กิโลกรัมละ 5 บาท รวมเป็น 10 บาท ซึ่งในชุมชนมีอัตราค่าจ้างเป็นมาตรฐานเดียวกัน (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, วินิตา มุณีมุสดี และเกษียร อุดมละบุล, 2561)

5. การนำ “เครื่องจักรกลและเทคโนโลยี” มาใช้ในการทำสวนทุเรียน

ปัจจุบันเกษตรกรมีการนำเครื่องจักรกลและเทคโนโลยี (Machine) มาใช้ในการทำสวนทุเรียนมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ส่งเสริมให้เกษตรกรนำเครื่องมือเทคโนโลยีมาใช้ในการทำเกษตร เพื่อสามารถลดต้นทุนในกระบวนการผลิต ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า เครื่องมือเทคโนโลยีที่เกษตรกรนำมาใช้ ได้แก่ เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยา เครื่องพ่นยาแรงสูง มอเตอร์สูบน้ำ และระบบการให้น้ำแบบสปริงเกอร์ เกษตรกรใช้เงินทุนของตนเองในการซื้อเครื่องมือดังกล่าวและมีความเพียงพอสำหรับเครื่องมือที่ใช้ เนื่องจากเครื่องมือที่มีอยู่มีความเหมาะสมกับพื้นที่เกษตรของตนเอง การใช้งานสะดวกมีความคุ้นเคยกับเครื่องมือที่ใช้ (สัมภาษณ์, วินิตา มุณีมุสดี, ดิน บาเหมบูงา, เกษียร อุดมละบุล, และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) ทั้งนี้พบว่า มีเครื่องมือเทคโนโลยีทางสำนักงานเกษตรสนับสนุน คือ เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสภาพดิน เจ้าหน้าที่มีการสอนตัวแทนเกษตรกรถึงวิธีการใช้งานและการวิเคราะห์ดิน เพื่อให้เกษตรกรสามารถวิเคราะห์สภาพดินด้วยตัวเองและสามารถช่วยวิเคราะห์สภาพดินให้กับเกษตรกรรายอื่นในพื้นที่ (สัมภาษณ์, ตลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีการใช้เครื่องจักรกล คือ รถแบ็คโฮ เพื่อยกร่องและขุดบ่อน้ำในสวน เพื่อใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำในสวน ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการจ้างในช่วงเริ่มต้นการทำสวน เนื่องจากรถแบ็คโฮมีราคาสูงเกษตรกรไม่มีเงินทุนซื้อ เพราะเครื่องจักรกลดังกล่าวจะใช้ในช่วงแรกของการทำสวนเท่านั้น (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูงา, ฟาตีมีะ สล่ายาดี และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) ปัจจุบันเทคโนโลยีการเกษตรมีการพัฒนาที่รวดเร็ว เพื่อให้การทำเกษตรมีประสิทธิภาพ ประหยัดเวลาและสามารถปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการทำสวน ทั้งนี้เครื่องจักรกลเกษตรที่เกษตรกรเริ่มนำมาใช้ ได้แก่ รถกระเช้าสำหรับการตัดแต่งกิ่ง รถตัดหญ้าแบบนั่ง แอร์บลาส (ใช้สำหรับการพ่นสารเคมี) เครื่องใส่ปุ๋ย รถแทรกเตอร์พวงท้ายแขนสปร์ย์พ่นสารเคมีที่เกษตรกรนำมาประยุกต์ใช้ในการทำสวนทุเรียน การนำเครื่องจักรกลดังกล่าวมาใช้ถือว่ามีความเหมาะสมกับการทำสวนทุเรียนในปัจจุบันสำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่จำนวนมาก หรือเกษตรกรที่มีเงินทุน แต่ต้องดูความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่สวนทุเรียน สิ่งสำคัญเพื่อง่ายต่อการนำเครื่องจักรกลมาใช้คือพื้นที่สวนทุเรียนของเกษตรกรต้องมีระยะห่างไม่น้อยกว่า 8x8 เมตร ซึ่งในพื้นที่ตำบลทรายขาว เกษตรกรยังไม่มีการนำเครื่องจักรกลดังกล่าวมาใช้ เนื่องจากพื้นที่สวนทุเรียนส่วนใหญ่มีลักษณะการปลูกระยะห่างที่แตกต่างกันและมีการปลูกรูเรียนร่วมกับไม้ผลชนิดอื่น และเกษตรกรแต่ละรายมีพื้นที่สวนทุเรียนไม่มาก ทั้งนี้เกษตรกรไม่มีเงินทุนที่จะซื้อเครื่องจักรกลดังกล่าวมาใช้งานเนื่องจากมีต้นทุนสูง

6. การวางแผน “การตลาด” ในการขายผลผลิตจากสวนทุเรียน

การตลาด (Market) มีความสำคัญที่จะทำให้ผลผลิตการเกษตรสามารถเข้าถึงผู้บริโภคที่มีความต้องการตรงกับผลผลิตที่เกษตรกรมี ถือเป็นเรื่องท้าทายที่เกษตรกรสามารถคิดวิเคราะห์และบริหารจัดการผลผลิตสินค้าเกษตรให้ตรงตามความต้องการของตลาด และสินค้าเกษตรต้องมีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค เพื่อรักษาฐานลูกค้าให้มีความมั่นคง สำหรับการตลาดในชุมชนมีการรวมกลุ่มขาย

ผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว เกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ซึ่งทางกลุ่มมีตลาดรองรับ คือ ห้างท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต (Top Supermarket) ทั้งนี้ทางกลุ่มจะรับซื้อทุเรียนในราคาที่แพงกว่าท้องตลาดและพ่อค้าคนกลาง ซึ่งจะรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกกลุ่มเท่านั้น ในรูปแบบผลสด ในช่วงฤดูกาลเกษตรกรจะนำทุเรียนมาจำหน่ายให้กับกลุ่ม ณ สถานที่ทำการกลุ่มแปลงใหญ่ฯ หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี (สัมภาษณ์, รอป๊ะอะห์ รันจันจิต, ฟาตีมีะ สล่ายาตี และ ดลกาเดร์ บาเหมบุงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการจำหน่ายทุเรียนให้กับกลุ่มแปลงใหญ่ฯ และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งพ่อค้าคนกลางจะมาซื้อทุเรียนที่สวน การตกลงราคา เกษตรกรจะเป็นฝ่ายกำหนดราคาทุเรียน ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนการกำหนดราคาคือพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้กับกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ส่งผลให้พ่อค้าคนกลางไม่กล้ารับซื้อทุเรียนจากเกษตรกรในราคาที่ถูกเหมือนเมื่อก่อน (สัมภาษณ์, ฮาลีม๊ะ ยามูยิมะ, 2561) ทั้งนี้พบว่า การตลาดช่วงฤดูกาลของทุเรียน เกษตรกรจะนำทุเรียนที่เหลือจากการจำหน่ายให้กลุ่มแปลงใหญ่ฯ นำมาจำหน่ายบริเวณหน้าบ้านของตนเอง จะมีตลอดทั้งเส้นทางถนนทรายขาว หรือนำทุเรียนจำหน่ายที่ตลาดในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง (สัมภาษณ์, สว่าง ทองบุญเอียด, 2561) ทั้งนี้พบว่า ในชุมชนมีการนำทุเรียนที่เหลือจากการจำหน่ายมาแปรรูปเป็นทุเรียนกวน ขั้นตอนการแปรรูปการทำทุเรียนกวน มีการจ้างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนำคอกทรายขาว หมู่ที่ 5 ตำบลทรายขาว ในการทำทุเรียนกวน โดยเกษตรกรจะแกะเนื้อทุเรียนแล้วนำไปให้กลุ่มแม่บ้านกวน เมื่อทุเรียนกวนเสร็จเรียบร้อย เกษตรกรจะนำทุเรียนกวนจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง และจำหน่ายทุเรียนกวนทางตลาดออนไลน์ (สัมภาษณ์, ฟาตีมีะ สล่ายาตี และกอรัง เจะซารี, 2561) นอกจากนี้พบว่า ปัจจุบันเกษตรกรได้เพิ่มช่องทางการตลาดและโอกาสในการจำหน่ายทุเรียน คือ ตลาดออนไลน์ โดยใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านระบบเทคโนโลยีการสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านแอปพลิเคชันเฟซบุ๊กและแอปพลิเคชันไลน์ โดยมีกลุ่มลูกค้าที่สนใจและติดต่อซื้อกับเกษตรกรโดยตรง ซึ่งเป็นหนึ่งขงโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ที่ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้งานเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น โดยมีการจำหน่ายในรูปแบบผลสดและทุเรียนกวน (สัมภาษณ์, วินิตา มุณิมูลี และฟาตีมีะ สล่ายาตี, 2561)

7. การบริหารจัดการ “ขวัญและกำลังใจ” ให้กับเกษตรกรที่ร่วมกันดูแลสวนทุเรียน

ขวัญและกำลังใจ (Morale) ในการทำงานมีความสำคัญมากสำหรับทุกอาชีพ สำหรับเกษตรกรการบริหารดูแลขวัญกำลังใจให้ซึ่งกันและกัน ถือเป็นเรื่องที่ไม่อาจมองข้ามได้ เป็นสิ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญคุณค่าทางจิตใจระหว่างเกษตรกรด้วยกัน การทำเกษตรต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้การทำเกษตรมีความราบรื่น รวมทั้งมีความสุขและมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นความภาคภูมิใจของเกษตรกร ที่มีความมุ่งมั่นในการทำเกษตรมีความสอดคล้องกับเกณฑ์ของเกษตรกร 4.0 ในส่วนของคุณสมบัติด้านความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน ด้านสภาพการทำงาน พบว่า เกษตรกรมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงและทำให้มีแรงใจในการทำเกษตรด้วยตนเอง เพราะการทำเกษตรเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษทำให้เกิดความรักความผูกพันกับการทำเกษตร ส่งผลให้เกษตรกรมีความสุข ทั้งนี้เกษตรกรมีความพร้อมที่จะเรียนรู้หาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการทำเกษตรต่อไป (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, กอรัง เจะซารี, สาหัส หวัง

หมัด และดิน บาเหมบุงา, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีความพอใจของรายได้จากการจำหน่ายทุเรียนและพอใจในราคาทุเรียน เนื่องจากปัจจุบันในชุมชนมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 207 คน ทางกลุ่มจะรับซื้อทุเรียนในราคาที่แพงกว่าท้องตลาดหรือพ่อคนกลาง และมีตลาดรองรับส่งผลให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นในการขายทุเรียนให้กับกลุ่ม (สัมภาษณ์, รพีอะห์ รันจานจิต, ดลกาเดร์ บาเหมบุงา, เลื่อน อภิวัฒน์นางกูร, และยูโซ๊ะ หมัดโส, 2561) นอกจากนี้ขวัญกำลังใจในการทำงานของเกษตรกรที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง คือ ด้านสวัสดิการของกลุ่ม พบว่า ทางกลุ่มมีการร่วมบริจาคเงินสนับสนุนในนามกลุ่มเมื่อมีกิจกรรมในชุมชน เช่น งานบุญที่วัด งานมัสยิด และกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน จะมีการบริจาคเงินช่วยเหลือเพื่อสนับสนุนกิจกรรม (สัมภาษณ์, จรัส บุญตามช่วย, 2561) ทั้งนี้พบว่า ด้านสวัสดิการของกลุ่ม ทางกลุ่มมีการวางแผนในอนาคตจะมีการจัดเงินปันผล และมีการจัดสวัสดิการการรักษาพยาบาลให้กับสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ซึ่งถือเป็นการบริหารจัดการในรูปแบบใหม่เป็นรูปแบบที่ได้จากการศึกษาดูงานการรวมกลุ่มของเกษตรกรพื้นที่อื่น ซึ่งพบว่าการจัดสวัสดิการดังกล่าวใช้เวลานานถึง 10 ปี กว่าจะประสบความสำเร็จ แต่ทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ยังไม่ได้ดำเนินการแต่เป็นแผนที่วางไว้ (สัมภาษณ์, บุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) ทั้งนี้พบว่า ทางกลุ่มมีความเป็นธรรมในการรับซื้อทุเรียนตามเกณฑ์และเกรดทุเรียนที่กำหนดไว้ จากสมาชิกกลุ่มทุกคนในมาตรฐานเดียวกัน ดังนี้ ราคาทุเรียนที่ซื้อจากสมาชิกของกลุ่มในปี พ.ศ.2561 ดังนี้ 1.ทุเรียนเกรดพรีเมียม กิโลกรัมละ 170 บาท 2.ทุเรียนเกรด A กิโลกรัมละ 80 บาท 3.ทุเรียนเกรด B กิโลกรัมละ 60 บาท และ 4.ทุเรียนเกรดตกไซค์ จะรวมถึงทุเรียนน้ำหนักไม่ถึง 3 กิโลกรัม และน้ำหนักเกิน รับซื้อกิโลกรัมละ 40 บาท ซึ่งทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ จะรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกตามราคาที่กำหนดไว้ แต่ราคาที่ทางกลุ่มส่งตลาดคืออีกราคาหนึ่ง เช่น ทุเรียนเกรดพรีเมียมรับซื้อจากเกษตรกร ราคา กิโลกรัมละ 170 บาท ราคาส่งออกตลาดคือ กิโลกรัมละ 210 บาท ซึ่งจำนวนเงิน 40 บาท ที่เหลือจากการขายส่งจะเป็นค่าใช้จ่ายของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ เกี่ยวกับขนส่งทุเรียน และเป็นค่าบริหารจัดการอื่น ๆ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) นอกจากนี้พบว่า ด้านความสัมพันธ์ของเกษตรกรในชุมชน เมื่อมีปัญหาเกษตรกรมีความยินดีร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในปีนี้เกษตรกรจะรับไว้เป็นบทเรียนและแก้ไขให้ดีขึ้นในปีหน้า (สัมภาษณ์, ฟาตีมะ สล้ายาตี และดลรอมาน สามีอะบาช่า, 2561) นอกจากนี้เรื่องความปลอดภัยในการทำเกษตรจะมีความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เนื่องจากเกษตรกรจะไม่ใช้สารเคมี เช่น ยาฆ่าแมลง ซึ่งดูได้จากผลผลิตปีล่าสุด มีทุเรียนมีหนอนและทุเรียนเสียเยอะ (สัมภาษณ์, วินิตา มูณิมูสี, 2561) นอกจากนี้ ส่วนสำคัญด้านความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน ในพื้นที่ก็จะมีขโมยอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ เล็กน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเด็กติดยาเสพติด วิธีการแก้ปัญหาคือเมื่อใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือการทำเกษตรเสร็จเรียบร้อย ก็จะนำกลับเก็บไว้ที่บ้าน (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบุงา, 2561)

8. การใช้ “ข้อมูลข่าวสาร” ในการพัฒนาศักยภาพการทำสวนทุเรียน

การติดตามข้อมูลข่าวสาร (Message) เป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับเกษตรกร เพราะสามารถเชื่อมโยงข่าวสารการทำเกษตรใหม่ ๆ กับกระบวนการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรมีการรับข้อมูลข่าวสารจากหลากหลายแหล่ง เพื่อใช้วิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจในการทำเกษตรของตนเอง โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มีการสนับสนุนเกษตรกรให้ได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพการของเกษตรกรในการทำสวนทุเรียน ทั้งนี้พบว่า

การรับข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาศักยภาพการทำสวนทุเรียนของเกษตรกรส่วนใหญ่มีการติดตามและได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลากหลายแหล่ง ได้แก่ การจัดประชุมของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต (สัมภาษณ์, ฮาลิมะ ยามูยีมะ, สุรียา มินแลเหม็ง, บุญศักดิ์ มาเอียด และจรัส บุญตามช่วย, 2561) ทั้งนี้พบว่า ทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ได้มีการนำแอปพลิเคชันไลน์ เพื่อใช้ติดต่อและประสานงานระหว่างสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ซึ่งสมาชิกทุกคนจะอยู่ในกลุ่มไลน์ เมื่อมีข่าวสารใหม่ ๆ เกี่ยวกับการดูแลสวนทุเรียน หรือมีเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ ๆ จะมีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, บุญศักดิ์ มาเอียด, และดลธอมา นสาเมะบาชา, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ และสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี (สัมภาษณ์, วินิตา มุณิมุสี, พาทีมะ สล่ายาตี และดิน บาเหมบุงหา, 2561) นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีการติดต่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายเกษตรกรเกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนจากจังหวัดชุมพร จันทบุรี และนนทบุรี (สัมภาษณ์, ดลภาเดร์ บาเหมบุงหา และดิน บาเหมบุงหา, 2561)

ตารางที่ 4 สรุปการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ทรัพยากรในการบริหาร การบริหารทรัพยากรของเกษตรกร ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

1. แรงงาน (Man)	- แรงงานหลัก คือ สมาชิกในครอบครัว - แรงงานชั่วคราว คือ มีการจ้างแรงงานชั่วคราวในช่วงฤดูกาลเท่านั้น
2. เงินทุน (Money)	- เกษตรกรใช้เงินทุนของตนเองในการทำสวน - รายได้แต่ละปีสามารถคืนทุนและได้รับกำไรจากการขายทุเรียน
3. วัสดุอุปกรณ์หรือปัจจัยในการผลิต (Material)	- เกษตรกรมีวัสดุอุปกรณ์เป็นของตัวเองและเพียงพอต่อการใช้งาน - วัสดุอุปกรณ์ในการทำสวน ได้แก่ จอบ เสียม ถังน้ำ สายยาง กรรไกร ตัดแต่งกิ่ง - ปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยเคมี
4. การจัดการ (Management)	- วิธีการปลูก ปัจจุบันในพื้นที่มีแนวทางการจัดการสวนแบบใหม่เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืน มีวิธีการปลูกทุเรียนระยะห่าง 10×10 เมตร และปลูกระยะห่าง 8×8 เมตร - การให้น้ำระยะพัฒนาผล เกษตรกรมีการให้น้ำสม่ำเสมอหรือให้น้ำทุกวัน โดยจะให้น้ำช่วงเช้าวันละครึ่งชั่วโมง โดยให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ (ดังภาพที่ 3) - การให้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ในช่วงระยะหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต ระยะแตกใบอ่อน และระยะพัฒนาผลผลิต - การตัดแต่งกิ่งเพื่อควบคุมทรงพุ่ม จะทำการตัดแต่งกิ่งครั้งใหญ่ปีละ 1 ครั้ง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ทรัพยากรในการบริหาร การบริหารทรัพยากรของเกษตรกร ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

	<p>เป็นระยะหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเก็บเกี่ยวผลผลิต สำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทองมีการกำหนดหลังจากดอกบาน 120-130 วัน
5. เครื่องจักรกลและเทคโนโลยี (Machine)	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรมีเครื่องมือเทคโนโลยีเป็นของตนเอง ได้แก่ เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยา มอเตอร์สูบน้ำ เครื่องพ่นยาแรงสูง ระบบการให้น้ำแบบสปริงเกอร์ - สำนักงานเกษตรสนับสนุนเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องตรวจสอบสภาพดิน - เครื่องจักรกลที่นำมาใช้ ได้แก่ รถแบ็คโฮ - เครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลการเกษตรใหม่ ๆ ในการทำสวนทุเรียน ได้แก่ รถกระเช้าสำหรับการตัดแต่งกิ่ง รถตัดหญ้าแบบนั่งแอร์บลาส (ใช้สำหรับการพ่นสารเคมี) เครื่องใส่ปุ๋ย รถแทรกเตอร์พวงท้าย แชนสเปรย์พ่นสารเคมี แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้
6. การตลาด (Market)	<ul style="list-style-type: none"> - รวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว - จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง - จำหน่ายตลาดในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง - จำหน่ายบริเวณหน้าบ้านของตัวเอง - จำหน่ายผ่านตลาดออนไลน์ - เปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว
7. ขวัญกำลังใจ (Morale)	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและมีความสุขในการทำเกษตร - เกษตรกรพอใจรายได้จากการขายทุเรียน - กลุ่มแปลงใหญ่ฯ จะรับซื้อทุเรียนในราคาสูง - ความเป็นธรรมของกลุ่มมีเกณฑ์ข้อกำหนดและข้อตกลงในการรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกในมาตรฐานเดียวกัน - สวัสดิการของกลุ่ม คือ เมื่อมีกิจกรรมในชุมชนมีการบริจาคเงินทุนสนับสนุนในนามกลุ่มแปลงใหญ่ฯ
8. ข้อมูลข่าวสาร (Message)	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจาก การจัดประชุมของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเครือข่ายเกษตรกร - เกษตรกรมีการนำแอปพลิเคชันไลน์ เพื่อใช้ติดต่อประสานงาน และแบ่งปันความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการดูแลสวนทุเรียน ระหว่างสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1. คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียน และ 2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

1. คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงคุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในประเด็นเกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ประกอบด้วย 1. เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2. เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3. เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4. เกษตรกรมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5. เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ 6. เกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า

1.1 เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่

เกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer คือเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรมอย่างเชี่ยวชาญ การกำหนดคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ โดยมีตัวบ่งชี้ คือ เกษตรกรสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ พบว่าเกษตรกรมีความรู้ ความชำนาญจากการปฏิบัติจริงทางด้านเกษตร ทำให้เกิดองค์ความรู้และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรหรือคนทั่วไปได้ ทั้งนี้เกษตรกรเคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรในเวทีต่าง ๆ บ่อยครั้งมาก ซึ่งทางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้เชิญเป็นวิทยากร ด้านปศุสัตว์ ด้านเกษตรเกี่ยวกับการทำสวนไม้ผล (สัมภาษณ์, วินิตา มุณีมุณี, 2561) สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ ได้เชิญเกษตรกรเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการทำปุ๋ยอินทรีย์ มีการสอนให้ความรู้และปฏิบัติการทำปุ๋ยอินทรีย์ (สัมภาษณ์, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) เกษตรกรได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการขยายพันธุ์ทุเรียน ด้วยวิธีการเสียบยอด (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒน์นางกูร, 2561) ได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการขยายพันธุ์พืช ด้วยวิธีการทาบกิ่ง (สัมภาษณ์, ดิน บาหมอบูหงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการดูแลรักษาทุเรียนในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การให้ปุ๋ย การให้น้ำ การตัดแต่งกิ่ง (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาหมอบูหงา, 2561) นอกจากนี้พบว่า ได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ เนื่องจากเกษตรกรเป็นคณะกรรมการเครือข่ายแปลงใหญ่ระดับประเทศ มีตำแหน่งคือเหรัญญิก จึงสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านนี้เป็นอย่างดี (สัมภาษณ์, ดลอรอมาน สามะบะบะฮา, 2561) เกษตรกรได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มแปลงใหญ่และการบริหารจัดการของกลุ่ม เพราะมีตำแหน่งเป็นผู้จัดการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว (สัมภาษณ์, เกษียร อุตมละบุล, 2561) เกษตรกรได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการตลาดของกลุ่มแปลงใหญ่ๆ เพราะมีตำแหน่งเป็นฝ่ายการตลาดของกลุ่มแปลงใหญ่

ทุเรียนทรายขาว (สัมภาษณ์, ฟาติมะ สล่ายาตี, 2561) เกษตรกรที่ได้รับเชิญเป็นวิทยากรสามารถให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่เกษตรกรรายอื่นได้หรือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจได้ เนื่องจากมีความรู้ความเชี่ยวชาญจากได้ลงมือการทำเกษตรในแปลงของตนเองจริง นอกจากนี้พบว่าเกษตรกรที่ไม่เคยได้รับเชิญเป็นวิทยากร เพราะมองว่าตัวเองพูดไม่ค่อยเก่ง แต่สามารถให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำพื้นฐานเกี่ยวกับการทำเกษตรกับคนที่สนใจเกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนหรือด้านเกษตรอื่น ๆ ได้ ถือว่าอยู่ในเกณฑ์คุณสมบัติและตัวบ่งชี้ของเกษตรกร 4.0 ด้านมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สัมภาษณ์, กอริ่ง เจาะสารี, สุรียา มินแลเหม็ง, บุญศักดิ์ มาเอียด, สาหัส หวังหมัด, สว่าง ทองบุญเอียด, อาสีติ๊ะ มะแอ และรอปือะห์ รันจานจิต, 2561)

สวนทุเรียนของเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเป็นต้นแบบและจุดเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนได้ ซึ่งเป็นหนึ่งตัวบ่งชี้ของเกษตรกร 4.0 พบว่า มีเกษตรกรทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้ามาศึกษาดูงานในแปลงเกษตรของเกษตรกร ซึ่งล่าสุดมีเกษตรกรจากอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จำนวน 60 คน เข้ามาศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการดูแลสวนทุเรียน (สัมภาษณ์, ฟาติมะ สล่ายาตี, 2561) ทั้งนี้พบว่า แปลงเกษตรของเกษตรกรได้รับเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้ในโครงการของโรงเรียนในชุมชน (สัมภาษณ์, วินิตา มุณีมุสตี, 2561) และได้รับเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้พื้นที่เศรษฐกิจพอเพียงของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) (สัมภาษณ์, ฟาติมะ สล่ายาตี, 2561)

1.2 เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

คุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เกษตรกรต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้รวดเร็ว โดยการวิเคราะห์ข้อมูลรอบด้านในการตัดสินใจตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล หนึ่งในตัวบ่งชี้ที่สามารถบอกได้ว่าเกษตรกรมีคุณสมบัติเป็นเกษตรกร 4.0 คือ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยรู้จักและติดต่อเจ้าหน้าที่ของเกษตร เพื่อสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เป็นประจำ พบว่า เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่พร้อมให้ความร่วมมือกับเกษตรกรในพื้นที่และเข้ามามีร่วมในการพัฒนามากขึ้น ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี สำนักงานที่ดินจังหวัดปัตตานี สำนักงานชลประทานจังหวัดปัตตานี และโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เกษตรกรมีความคุ้นเคยและมีความเป็นกันเองกับเจ้าหน้าที่ สามารถปรึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้ทางทฤษฎีและความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนทุเรียน การเข้าถึงข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เกษตรกรมีการติดต่อทางโทรศัพท์หรือเกษตรกรจะเข้าไปพบเจ้าหน้าที่ที่สำนักงานด้วยตัวเองและบางครั้งเจ้าหน้าที่ก็จะเข้ามาพบเกษตรกรด้วยตัวเอง (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาณะบาชา, กอริ่ง เจาะสารี, รอปือะห์ รันจานจิต, สุรียา มินแลเหม็ง, ยูโซ๊ะ หมดโส, เกษียร อุดมละบุล, วินิตา มุณีมุสตี และอาสีติ๊ะ มะแอ, 2561) เมื่อเกษตรกรได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำเกษตรของตนเองอย่างมีหลักการและเหตุผล

ทั้งนี้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่าง ๆ โดยสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเอง เพื่อสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งเป็นหนึ่งนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ ทั้งนี้ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มศักยภาพและพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางการเกษตรได้ ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสืบค้น

ข้อมูลและเปิดดูวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตร เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับทุเรียน ได้แก่ การทำปุ๋ย การเสียบยอดทุเรียน การดูแลสวน วิธีการตัดแต่งกิ่ง วิธีการแก้ปัญหาอาการโรคทุเรียนต่าง ๆ และข้อมูลแปลงทุเรียนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาพัฒนาและประยุกต์ใช้ในการทำสวนของตนเอง (สัมภาษณ์, กอริ่ง เจาะสารี, วินิตา มุณีมุสึ, ฮาลีม๊ะ ยามูยิมะ, สุรียา มินแลเหม็ง, ฮาลีม๊ะ ยามูยิมะ และฟา ตีมะห์ สล่ายาตี, 2561) ทั้งนี้พบว่ามีเกษตรกรบางรายไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านทางระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ เนื่องจากเกษตรกรใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่เป็น เพราะเกษตรกรกลุ่มนี้มีอายุมาก และไม่ได้ยึดติดกับเทคโนโลยีมากนัก จากนโยบายไทยแลนด์ 4.0 อาจยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรกลุ่มนี้ เนื่องจากเกษตรกรมองว่าเรื่องอายุไม่ใช่เรื่องอุปสรรคสำหรับการทำงาน อินเทอร์เน็ต แต่ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคนและความจำเป็นมากน้อยแค่ไหนที่จะนำมาใช้ แต่เกษตรกรกลุ่มนี้สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์และตัวบ่งชี้ของ เกษตรกร 4.0 (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒน์างกูร, อัศุลมาयी มิตราคาด และยูไซยะ หมัดโส, 2561)

เกษตรกรมีการมีบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยวและจำหน่ายทุเรียนในแต่ละปี เป็นหนึ่งของตัวบ่งชี้ถึงคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ โดยเกษตรกร มีการบันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินและบริหารจัดการการผลิตให้สอดคล้อง กับความต้องการของตลาดและเพื่อให้สินค้าทางการเกษตรมีคุณภาพและได้มาตรฐาน พบว่า เกษตรกรทุกคนมีการกำหนดวันเก็บเกี่ยวสำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทอง หลังจากดอกบาน 120-130 วัน ซึ่งเป็นหนึ่งใน ข้อตกลงของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ที่มีการกำหนดวันเก็บเกี่ยวที่ชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้มี ทุเรียนอ่อนในการส่งให้ลูกค้า (สัมภาษณ์, กอริ่ง เจาะสารี, ฟาตีมีะ สล่ายาตี, สุรียา มินแลเหม็ง, บุญศักดิ์ มาเอียด และดลภาเดร์ บาเหมบุงา, 2561) ทั้งนี้พบว่าทางสำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ มีการแนะนำ รูปแบบการจดบันทึกข้อมูลการผลิตให้กับเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรก็ได้มีการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ง่ายต่อ การจำในการจดบันทึกข้อมูล (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) โดยวิธีการจดบันทึกที่แตกต่างกัน โดยเจ้าของสวนทุเรียนจะรู้จักพื้นที่ของตนเองเป็นอย่างดี (สัมภาษณ์, ดลอรอมา น สาเมาะบาศา, 2561) หนึ่งในเทคนิคการจดบันทึกเกษตรกรที่น่าสนใจ คือ เกษตรกรจะใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย โดยการจด บันทึกข้อมูลการบันทึกข้อมูล การผลิต ช่วงดอกบาน ด้วยโทรศัพท์มือถือ และอีกเทคนิคหนึ่งซึ่งช่วยในการ จำ คือ เมื่อต้นทุเรียนดอกบาน เกษตรกรมีการนำสติ๊กเกอร์ติดไว้ที่ต้นทุเรียน เพื่อกำหนดวันเก็บเกี่ยว (สัมภาษณ์, วินิตา มุณีมุสึ, 2561) อีกหนึ่งเทคนิคในการจดบันทึก คือ การจดลงสมุดแล้วทำรหัสต้นทุเรียน แต่ละต้น ว่าต้นไหนดอกบานวันที่เท่าไร ก็จะกำหนดวันเก็บเกี่ยวได้ถูก (สัมภาษณ์, ดลภาเดร์ บาเหมบุงา, 2561) จากการบันทึกข้อมูลนำมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนในการบริหารจัดการการผลิตให้มีความสอดคล้อง กับตลาด เป็นหนึ่งในคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์จากการทำสวนทุเรียน ร่วมกับต้นลองกอง ซึ่งพบว่าต้นทุเรียนกับต้นลองกองมีวิธีการดูแลและการให้น้ำที่แตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถปลูกร่วมกันได้ ส่งผลให้ทุเรียนให้ผลผลิตไม่ตามฤดูกาลที่คาดการณ์ไว้ ทำให้เกษตรกรแก้ปัญหา โดยการไม่ปลูกต้นทุเรียนร่วมกับต้นลองกอง และมีการโค่นต้นลองกองออกจากทุเรียน เพื่อง่ายต่อการ ดูแลสวนทุเรียน ทั้งนี้เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าเมื่อมีข้อมูลและประสบการณ์จากการลองผิดลองถูก สามารถแก้ไขปัญหาและวิเคราะห์การตลาดได้ และสามารถพัฒนาการบริหารจัดการสวนทุเรียนได้อย่าง เหมาะสมเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม (สัมภาษณ์, ดลภาเดร์ บาเหมบุงา, ดิน บาเหมบุงา, ฮาลีม๊ะ ยามูยิมะ และวินิตา มุณีมุสึ, 2561)

1.3 เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด

เกษตรกร 4.0 มีการผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร สำหรับคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด โดยมีตัวบ่งชี้คือ เกษตรกรมีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน พบว่า ในด้านเงินทุนเกษตรกรใช้เงินทุนของตนเองในการทำสวน ซึ่งเป็นเงินทุนหมุนเวียนจากภาคการเกษตรและรายได้จากการขายทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมา (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบุงหา, ฮาลิมะ ยามูยิมะ, สุรียามินแลเหม็ง, รอปือะห์ รันจันจิต และอาสี๊ะ มะแอ, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีวิธีการลดรายจ่ายปัจจัยการผลิต คือ มีการทำปุ๋ยใช้เอง ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบุงหา, เลื่อน อภิวัฒน์นางกู, กอริง เจะซารี, และดลกาเดร์ บาเหมบุงหา, 2561) การทำสวนทุเรียนเกษตรกรมีการใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก มีจ้างแรงงานจากภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น (สัมภาษณ์, ฟาติมะ สล่ายาตี, ยูโซ๊ะ หมัดโส, สาห์ส หวังหมัด และดลกาเดร์ บาเหมบุงหา, 2561) รายละเอียดการจ้างแรงงานนอก มีการจ้างตัดหญ้า จ้างโยงกิ่งต้นทุเรียน ช่วงที่มีผลผลิตมีการจ้างใส่หมวกทุเรียน คือ อุปกรณ์ป้องกันศัตรูพืช (ดังภาพที่ 4) จ้างเก็บเกี่ยวผลผลิตรวมถึงขนย้ายจากสวนมาที่ศูนย์คัดแยกผลผลิตของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบูล, อับดุลมายิ มิตคาด และฮาลิมะ ยามูยิมะ, 2561) ซึ่งเป็นแรงงานในชุมชนที่มีความชำนาญ มีความสามารถเฉพาะตัว แรงงานที่โยนกิ่งสามารถมองออกว่ากิ่งที่มีทุเรียน 10 ลูก ต้องโยนตรงจุดไหนถึงจะไม่หัก การเก็บเกี่ยวหรือการตัดทุเรียนก็เช่นกันต้องมีความชำนาญสามารถดูออกได้ว่าทุเรียนแต่ละลูกแก่ก็เปอร์เซ็นต์ถึงจะเก็บเกี่ยวได้ เฉลี่ยอายุของแรงงานที่มีความชำนาญในด้านนี้ประมาณ 30-50 ปี (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบูล และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561)

ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ในการดูแลทุเรียนเพื่อให้ได้คุณภาพ คือ หมวกทุเรียน (ดังภาพที่ 4) เป็นอุปกรณ์ป้องกันศัตรูพืช (กระรอกบิน) ที่เข้าทำลายผลผลิตในช่วงใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิต ด้วยวิธีการที่นำแผ่นฟิวเจอร์บอร์ด ขนาด 30×30 เซนติเมตร นำมาเจาะรูไว้ตรงกลางแล้วนำไปสวมไว้ที่ขั้วผลทุเรียน เพื่อป้องกันกระรอกบินเข้ามากัดกินผลผลิต และได้รับงบประมาณจากสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี เพื่อจัดซื้อฟิวเจอร์บอร์ดในการทำอุปกรณ์ดังกล่าว (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบูล และดลรอมาน สาเมาะบาช่า, 2561)

ภาพที่ 4 นวัตกรรมใหม่ของเกษตรกร คือ หมวกทุเรียน (อุปกรณ์ป้องกันศัตรูพืช)

การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ผลผลิตได้ พบว่า เกษตรกรสวนทุเรียนในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ซึ่งเป็นนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยที่มีการปลูกพืชชนิดเดียวรวมกลุ่มกันขายผลผลิตเพื่อให้เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองราคาสินค้ากับผู้ค้า รวมถึงสามารถบริหารจัดการปัจจัยการผลิตและการตลาดได้อย่างเหมาะสม ทำให้ทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ มีตลาดรองรับที่แน่นอน คือ ห้างท็อปซูเปอร์มาร์เก็ตและผู้ประกอบการรายอื่น (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, ดลกาเดร์ บาเหมบุงา, ดิน บาเหมบุงา และดลโรมาน สาเมะบาชา, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีการเพิ่มช่องทางการตลาด คือ การขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์ ถือว่าเป็นจุดเด่นของเกษตรกร 4.0 ที่มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านระบบเทคโนโลยีการสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือ มีการประชาสัมพันธ์การขายทุเรียนช่วงฤดูกาล เพื่อให้กลุ่มลูกค้าทราบและสั่งซื้อผ่านแอปพลิเคชันและแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก ซึ่งทางกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ได้เปิดเพจเพื่อขายทุเรียนผ่านแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก ชื่อเพจ “แปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว” โดยจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาดของกลุ่มจะคอยตอบคำถามลูกค้าและจัดส่งสินค้า มีการจัดส่งสินค้าให้กับลูกค้าทางรถไฟ ไปรษณีย์ และเคอร์รี่ (สัมภาษณ์, ฟาตีมีะ สล่ายาตี, เกษียร อุดมละบุล, ดลโรมาน สาเมะบาชา และวินิตา มุณีมุสรี, 2561) ปัจจุบันทุเรียนในพื้นที่มีการสั่งซื้อผลผลิตล่วงหน้าชัดเจน ทำให้เกษตรกรสามารถวางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถขายทุเรียนได้ทั้งหมดไม่มีเหลือตกค้าง ซึ่งทุเรียนในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการส่งออก ทำให้ปัจจุบันเกษตรกรมีการเพิ่มพื้นที่ปลูกทุเรียน เพื่อให้เพียงพอต่อการส่งออกในอนาคต (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, จรัส บุญตามช่วย และดลกาเดร์ บาเหมบุงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการบริหารการผลิตเพื่อเชื่อมโยงการตลาดด้วยตนเอง ดังนี้ 1. ขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์โดยใช้แอปพลิเคชันเฟซบุ๊กของตัวเอง ในการประชาสัมพันธ์พัฒนาการของทุเรียนในช่วงฤดูกาล โดยมีการคัดสรรทุเรียนที่มีคุณภาพจากต้นที่ได้มาตรฐานเพื่อขายตลาดออนไลน์ ซึ่งทุเรียนที่ขายออนไลน์จะมีราคาสูง ทั้งนี้การจองและสั่งซื้อล่วงหน้าชัดเจนจากกลุ่มลูกค้าที่ติดตามในเฟซบุ๊ก 2. ขายทุเรียนให้กับกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว และ 3. ทุเรียนที่เหลือจากการขายตลาดออนไลน์และกลุ่มแปลงใหญ่ฯ เกษตรกรจะนำมาขายที่ตลาดในชุมชน ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นเพราะขายทุเรียนด้วยตัวเองไม่ได้ผ่านพ่อค้าคนกลาง (สัมภาษณ์, วินิตา มุณีมุสรี, 2561)

การจัดการของเหลือจากการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่เกษตรกร 4.0 มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ พบว่า เกษตรกรมีการนำทุเรียนที่เหลือจากการขายโดยเกษตรกรจะเลือกเอาทุเรียนที่เสียหรือทุเรียนเป็นรู มาแปรรูปทำทุเรียนกวน เพื่อให้ได้ทุเรียนกวนที่มีคุณภาพ เกษตรกรจะไม่ผสมแป้งและสารกันบูด การทำทุเรียนกวนเกษตรกรจะส่งให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรน้ำตกทรายขาว ในการทำทุเรียนกวนเนื่องจากทางกลุ่มจะมีเครื่องกวนทุเรียนที่มีคุณภาพ ถือว่าเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน (สัมภาษณ์, วินิตา มุณีมุสรี, ฟาตีมีะ สล่ายาตี, เกษียร อุดมละบุล และรอปีอะห์ รันจานจิต, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีการนำเปลือกทุเรียนมาทำปุ๋ยหมัก เพื่อใช้ในการทำสวน (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบุงา, สว่าง ทองบุญเอียด, ดลกาเดร์ บาเหมบุงา และจรัส บุญตามช่วย, 2561)

เกษตรกรมีการเปิดสวนทุเรียนเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการเปิดโอกาสและช่องทางการตลาดเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวสามารถมาท่องเที่ยวและมารับซื้อทุเรียนถึงสวนของเกษตรกร ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลทรายขาว หนึ่งในโปรแกรมที่จะพานักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชน คือ ถ้าในช่วงฤดูกาลของทุเรียนมีการพานักท่องเที่ยวมาชมสวนทุเรียนในพื้นที่และมีการ

รับประทานทุเรียนในสวน ซึ่งจะมีการคิดราคาทุเรียนตามที่นักท่องเที่ยวทาน ทั้งนี้เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในพื้นที่และต้องการค้างคืนในพื้นที่มีโฮมสเตย์ (บ้านของเกษตรกร) ในชุมชนไว้รองรับนักท่องเที่ยว (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, ฟาติม๊ะ สล่ายาดี, ดลอรอมา น สาเมาะบาช่า และกอริง เจะสาารี, 2561)

1.4 เกษตรกรมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค

คุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค เกษตรกรต้องมีความรู้ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการเกษตรให้รอบด้าน รวมถึงสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงค่านึงคุณภาพสินค้าเกษตรและความปลอดภัยของผู้บริโภค พบว่า เกษตรกรในพื้นที่มีความรู้และได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GMP (หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีสำหรับการผลิต เป็นการจัดการสภาวะแวดล้อมขั้นพื้นฐานของกระบวนการผลิต เช่น การควบคุมแมลงและสัตว์นำโรค ซึ่งเน้นการป้องกันมากกว่าแก้ไข เป็นระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารขั้นพื้นฐาน) มาตรฐาน GAP (ระบบการผลิตที่ถูกต้องในฟาร์ม โดยพิจารณาตั้งแต่พื้นที่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และมีความปลอดภัยต่อการบริโภค) และเกษตรกรอินทรีย์ จากการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง และจากหน่วยงานเกี่ยวข้องมาจัดอบรม คือ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี และกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว (สัมภาษณ์, ดลอรอมา น สาเมาะบาช่า, วินิตา มุณีมุณี, ดิน บาเหมบุงหา, ดลกาเดร์ บาเหมบุงหา, จรัส บุญตามช่วย และฟาติม๊ะ สล่ายาดี, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรต้องมีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรกรอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีความตั้งใจและมีกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าว คือ เกษตรกรการสร้างมาตรฐานทุเรียนในพื้นที่ โดยการนำมาตรฐาน GAP มาใช้เข้ากับองค์ความรู้ ประสบการณ์ของเกษตรกรสวนทุเรียนในพื้นที่ เพื่อให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ (สัมภาษณ์, ดลอรอมา น สาเมาะบาช่า, ฟาติม๊ะ สล่ายาดี, เกษียร อุดมละบุล, รอปืออะห์ รันจานจิตร และกอริง เจะสาารี, 2561)

1.5 เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

สำหรับคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยมีตัวบ่งชี้ในกระบวนการผลิตต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน ไม่เคยมีการเผาตอซังหรือเผาของเหลือจากการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรที่มีการเผาตอซังส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ทำนาหรือปลูกข้าว แต่สำหรับเกษตรกรสวนทุเรียนจะไม่มี การเผาตอซัง เพราะจะก่อให้เกิดผลเสียต่อต้นทุเรียนและพื้นที่บริเวณสวนทุเรียน (สัมภาษณ์, บุญศักดิ์ มาเอียด, เกษียร อุดมละบุล, ยูโซ๊ะ หมัดโส, สว่าง ทองบุญเอียด, และดิน บาเหมบุงหา, 2561) ในกระบวนการผลิต เกษตรกรจะใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และปุ๋ยเคมี และมีการลดใช้ปุ๋ยเคมีจากเดิมจะใช้เฉพาะปุ๋ยเคมี (สัมภาษณ์, อาสิด๊ะ มะแอะ, จรัส บุญตามช่วย, ฟาติม๊ะ สล่ายาดี, สาห์ส หวังหมัด, และอับดุลมา ยิมิตคาต, 2561) ทั้งนี้ยังพบว่า เมื่อเกษตรกรไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากจะส่งผลเสียกับต้นทุเรียนและสุขภาพของเกษตรกร (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561)

สำหรับอีกหนึ่งตัวบ่งชี้ของเกษตรกร 4.0 คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคม พบว่า เกษตรกรที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยมีการบริจาคและสนับสนุนเงินทุนและแรงงาน ได้แก่ งานมัสยิด งานตาดึกา งานปอเนาะ งานวันอาฮู

รอน เป็นต้น (สัมภาษณ์, ยูโซ๊ะ หมัดโส, อาสี๊ะ มะแอ, สุรียา มินแลเหม็ง, สาห์ส หวังหมัด และฮาสิ๊ะ ยามูยิมะ, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรที่นับถือศาสนาพุทธจะเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาของตนเอง โดยมีการบริจาคและสนับสนุนเงินทุนและแรงงาน ได้แก่ งานปีใหม่ งานสงกรานต์ ทำบุญเดือนสิบ และวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัดนางกูร, สว่าง ทองบุญเอียด, เกษียร อุดมละบุล และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) ทั้งนี้ในชุมชนมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์มากมาย ซึ่งเกษตรกรมีการเข้าร่วมได้ทั้งศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ โดยให้การสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดี ได้แก่ กิจกรรมปลูกต้นไม้ กีฬาสานสัมพันธ์ในชุมชน งานกิจกรรมทางที่โรงเรียนในชุมชนจัดขึ้น (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, จรัส บุญตามช่วย, บุญศักดิ์ มาเอียด, สาห์ส หวังหมัด และฮาสิ๊ะ ยามูยิมะ, 2561)

1.6 เกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

เกษตรกร 4.0 คือ บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในการเป็นเกษตรกร โดยครอบคลุมความรู้ด้านการเกษตร สามารถบริหารจัดการทั้งการผลิต การตลาด รวมถึงการวิเคราะห์เชื่อมโยงคำนึงถึงคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีตัวบ่งชี้ในด้านความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร คือเกษตรกรมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพเกษตร อีกทั้งเกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรโดยมีการศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา ศึกษาและเรียนรู้วิธีการดูแลสวนของเกษตรกรรายอื่น เพื่อประยุกต์ใช้การทำเกษตรของตนเอง (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบุงา, สุรียา มินแลเหม็ง และวินิตา มูณิมูสี, 2561) โดยการลงมือทำเกษตรในแปลงของตนเอง ตั้งแต่การตัดหญ้า ใส่ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง และใช้แรงงานในครอบครัวมากกว่าจ้างแรงงานจากภายนอก ซึ่งจะมีการจ้างแรงงานภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบุงา, ฟาตีมะ สล่ายาดี, ยูโซ๊ะ หมัดโส, บุญศักดิ์ มาเอียด และวินิตา มูณิมูสี, 2561)

ความภาคภูมิใจของเกษตรกรที่สามารถสัมผัสได้ คือ เกษตรกรมีความรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป พบว่า พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่มีการสืบทอดมรดกจากบรรพบุรุษรวมถึงอาชีพของเกษตรกร ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีความภูมิใจจากการสืบทอดอาชีพของบรรพบุรุษ คือ การได้เกิดเป็นลูกของเกษตรกร และภูมิใจที่ได้ประกอบอาชีพเกษตร เพราะคุ้นเคยกับการทำเกษตร ช่วงเวลาว่างจากการเรียนก็จะมาช่วยพ่อกับแม่ทำสวน พ่อแม่จะคอยให้ข้อคิดและสอนเกี่ยวกับการทำเกษตรตั้งแต่การปลูกและการดูแลสวน (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบุงา, สุรียา มินแลเหม็ง, ฮาสิ๊ะ ยามูยิมะ, รอปีอะห์ รันจานจิต, เลื่อน อภิวัดนางกูร และดลกาเดร์ บาเหมบุงา, 2561)

นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีแนวทางที่จะสืบทอดอาชีพทางการเกษตรไว้ให้ลูกหลานรุ่นต่อไป เมื่อเกษตรกรได้วางมือจากการทำเกษตร ก็ส่งต่อให้ลูกหลานทำเกษตรต่อไป (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, และยูโซ๊ะ หมัดโส, 2561) มีการสอนลูกหลานให้ทำเกษตรในช่วงวันหยุดจากงานประจำของลูกหรือช่วงปิดเทอม ก็จะสอนโดยการพาลูกหลานไปที่สวนให้เขาได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง (สัมภาษณ์, ฮาสิ๊ะ ยามูยิมะ, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีความภูมิใจมีความรักและหวงแหนพื้นที่เกษตร เพราะ พื้นที่ตำบลทรายขาวเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำและดินเหมาะแก่การทำเกษตร สามารถเพาะปลูกพืชได้หลากหลายและให้ผลผลิตดี เช่น ทูเรียน กล้วย ลองกอง มังคุด มะพร้าว เป็นต้น (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบุงา, สาห์ส หวังหมัด, บุญศักดิ์ มาเอียด, ฮาสิ๊ะ ยามูยิมะ และรอปีอะห์ รันจานจิต, 2561) อีกทั้งเกษตรกรมีความรักและหวงแหนพื้นที่ทำเกษตร คือ เกษตรกร

ไม่มีความคิดที่จะขายพื้นที่การเกษตรของตนเอง ถ้าเป็นสวนทุเรียนไม่มีเกษตรกรไม่ขายเด็ดขาด (สัมภาษณ์, เกษียร อุตมละบุล, ฮาลิม๊ะ ยามูยิมะ, ดิน บาเหมบุงงา และดลอรอมา นาสาบาซา, 2561)

นอกจากนี้เกษตรกรมีความประทับใจและภูมิใจ ที่สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในระหว่างการผลิตได้ ซึ่งเป็นหนึ่งตัวบ่งชี้ที่ได้กำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ด้านมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร พบว่า อีกหนึ่งความภาคภูมิใจของเกษตรกรคือสามารถทำให้มีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาวเกิดขึ้นได้ เพราะกลุ่มแปลงใหญ่ทำให้เกษตรกรมีชื่อเสียง ทุเรียนทรายขาวถึงมีชื่อเสียง เกษตรกรจึงมีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้มีทุเรียนเกรดพรีเมียมได้ เกษตรกรสามารถกำหนดราคาเองได้ ซึ่ง 30 ปีที่แล้วมา เกษตรกรไม่เคยขายทุเรียนได้ในราคาที่สูง เมื่อก่อนทุเรียน 4 ไร่ ประมาณ 70-80 ตัน ขายได้ไม่เกิน 30,000 บาท ราคาสูงสุดอยู่ที่ กิโลกรัมละ 20 บาท ต่ำสุด 5 บาท แต่พอมาเป็นกลุ่มแปลงใหญ่ ปีแรก พ.ศ.2559 ทุเรียนเกรดพรีเมียมราคาขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 100 บาท ปีต่อมา พ.ศ.2560 ทุเรียนเกรดพรีเมียมราคาขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 150 บาท ปีล่าสุด พ.ศ.2561 ทุเรียนเกรดพรีเมียมราคาขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 170 บาท ซึ่งเป็นหนึ่งในความภาคภูมิใจของเกษตรกรที่ทำให้เกษตรกรสามารถรวมกลุ่มขายได้ และมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สัมภาษณ์, เกษียร อุตมละบุล, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีความภูมิใจที่ได้เป็นผู้ให้ในลักษณะของการเป็นผู้นำ จุดเด่นการเป็นผู้ให้ที่มีลักษณะสำคัญ 5 ข้อ 1. เป็นผู้เสียสละ 2. มีสัจจะ คือ พูดจริงทำจริง 3. มีอمانةห์ คือ ความไว้วางใจ เวลาได้รับมอบหมายงานก็ต้องทำให้สำเร็จ 4. ผู้นำจะต้องเผยแพร่แบ่งปันความรู้ และ 5. ต้องเฉลียวและต้องฉลาด (สัมภาษณ์, ดลอรอมา นาสาบาซา, 2561)

ในความเป็นเกษตรกร 4.0 ตัวบ่งชี้ที่สำคัญของเกษตรกรสามารถสัมผัสได้ คือ มีความสุขและพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร พบว่า เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าปัจจุบันผลจากการทำเกษตรโดยเฉพาะจากการทำสวนทุเรียนทำให้มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากปัจจุบันในพื้นที่มีการรวมกลุ่มขายทุเรียน คือกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ซึ่งทางกลุ่มจะรับซื้อทุเรียนจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด ทำให้เกษตรกรมีรายได้ดีและเป็นรายได้หลักของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรสามารถมีเงินเก็บและส่งสามารถส่งลูกเรียนสูง ๆ (สัมภาษณ์, ดลอรอมา นาสาบาซา, ฟาตีมีะ สล่ำยาตี, ฮาลิม๊ะ ยามูยิมะ, ยูโซ๊ะ หมัดโส และกอรัง เจะซารี, 2561) อีกทั้งพบว่าเกษตรกรมีความภูมิใจจากการทำสวนทุเรียนมีรายได้และมีเงินเก็บสามารถเดินทางไปประเทศซาอุดีอาระเบีย เพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม คือ การประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นการเดินทางไปแสวงบุญที่นครเมกกะห์ เมื่อ 3 ปีที่แล้ว (สัมภาษณ์, ฮาลิม๊ะ ยามูยิมะ, 2561) นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีความภูมิใจที่ได้ถวายสวนทุเรียนให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ในปี พ.ศ.2558 ภูมิใจในความเป็นเกษตรกรในชีวิตนี้ได้ถวายสวนทุเรียนและได้ดูแลสวนทุเรียนให้พระเทพรัตนราชสุดาฯ (สัมภาษณ์, เสือน อภิวัฒนางกูร, 2561)

ตารางที่ 5 สรุปคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ของเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

คุณสมบัติเกษตรกร 4.0	ตัวบ่งชี้	การปฏิบัติของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
1. เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ - สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรถูกรับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการดูแลสวนทุเรียน การขยายพันธุ์ทุเรียน การทำปุ๋ยหมัก และการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ - เกษตรกรที่ไม่เคยถูกรับเชิญเป็นวิทยากรแต่สามารถให้คำแนะนำและคำปรึกษากับคนที่สนใจทำเกษตรได้ - สวนทุเรียนในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเป็นต้นแบบให้กับคนที่สนใจได้ ในพื้นที่มีเกษตรกรจากพื้นที่อื่นมาศึกษาดูงานสวนทุเรียนเป็นประจำ - สวนทุเรียนในพื้นที่ได้รับเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนในชุมชนและศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโคกโพธิ์ (กศน.)
2. เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart phone เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี สำนักงานที่ดินปัตตานี สำนักงานชลประทานจังหวัดปัตตานี และโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ - สามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเอง เพื่อสืบค้นข้อมูลและเปิดดูวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนทุเรียน - เกษตรกรบางรายไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเนื่องจากเกษตรกรใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่เป็น เพราะเกษตรกรกลุ่มนี้มีอายุมาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

คุณสมบัติเกษตรกร 4.0	ตัวบ่งชี้	การปฏิบัติของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
	<ul style="list-style-type: none"> - การบันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรมีการบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยวและรายได้จากการขายทุเรียนแต่ละปี - เกษตรกรมีประสบการณ์จากการทำสวนต้นทุเรียนร่วมกับต้นลองกอง ซึ่งพบว่ามีการดูแลและการให้น้ำแตกต่างกัน ทำให้ไม่ผลดั่งกล่าวให้ผลผลิตไม่ตรงฤดูกาล เกษตรกรจึงตัดสินใจโค่นต้นลองกองทำให้เหลือต้นทุเรียน เพื่อจะได้ดูแลต้นทุเรียนให้มีประสิทธิภาพสามารถให้ผลผลิตตามฤดูกาล
3. เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	<ul style="list-style-type: none"> - ความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯ - ความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ - การจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรมีการลดต้นทุนการผลิต โดยการทำปุ๋ยใช้เอง ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ - เกษตรกรใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักและมีการจ้างแรงงานภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น - เกษตรกรใช้เงินทุนของตนเอง เป็นรายได้จากการขายทุเรียนในรอบปีและจากภาคการเกษตรอื่น ๆ - เกษตรกรมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ คือ หมวกทุเรียนเป็นอุปกรณ์เพื่อป้องกันศัตรูพืช (ดังภาพที่ 4) - มีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว - ขายด้วยตัวเองที่ตลาดในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง - ขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์ - มีการเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว - มีการนำทุเรียนที่เหลือจากการจำหน่ายมาแปรรูปเป็นทุเรียนกวน

ตารางที่ 5 (ต่อ)		
คุณสมบัติเกษตรกร 4.0	ตัวบ่งชี้	การปฏิบัติของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
4. เกษตรกรมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ - มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรมีความรู้และได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ จากการค้นหาข้อมูลด้วยตัวเอง และจากเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี และกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว - ปัจจุบันเกษตรกรมีการปฏิบัติการทำเกษตรตามกระบวนการผลิตที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์
5. เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy) - มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรไม่เคยเผาตอซังหรือของเหลือจากการผลิตในพื้นที่สวนทุเรียน - การกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรจะไม่ใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลง - กิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนเกษตรกรมีส่วนร่วม สนับสนุน ช่วยเหลือในด้านทุนและแรงงาน ได้แก่ กิจกรรมงานมัชยิต งานวัด งานตาดึกา งานโรงเรียน งานกีฬา สานสัมพันธ์ของชุมชน กิจกรรมปลูกต้นไม้ และงานสำคัญต่าง ๆ
6. เกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	<ul style="list-style-type: none"> - มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร - รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรลงมือทำเกษตรในแปลงด้วยตนเอง - เกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรโดยมีการหาความรู้เพิ่มเติมและพัฒนาศักยภาพของตนเองตลอดเวลา เพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิตทางการเกษตรให้ดีขึ้น - เกษตรกรมีการสืบทอดพื้นที่ทำเกษตรและอาชีพเกษตรจากรพบุรุษ - เกษตรกรมีแนวคิดที่จะส่งต่อพื้นที่ทำ

ตารางที่ 5 (ต่อ)

คุณสมบัติเกษตรกร 4.0	ตัวบ่งชี้	การปฏิบัติของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
- มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร	<p>เกษตรกรให้กับลูกหลาน ทั้งนี้มีการสอนลูกหลานทำเกษตร โดยการปฏิบัติและทำเกษตรร่วมกับลูกหลานในวันหยุดหรือช่วงปิดเทอม</p> <p>- เกษตรกรมีความภูมิใจในพื้นที่ตำบลทรายขาว เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำและดิน เหมาะแก่การเพาะปลูก สามารถปลูกพืชได้หลากหลายและให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ</p> <p>- เกษตรกรมีความสุขกับการทำเกษตรและพอใจรายได้จากการขายทุเรียนทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี</p> <p>- เกษตรกรภูมิใจที่สามารถมีการรวมกลุ่มขายผลผลิตในพื้นที่ คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว</p>	

3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

1. ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน

การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรเป็นความต้องการภายในจิตใจเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกษตรกรต้องปรับตัวได้แก่ ด้านความรู้ การลดต้นทุนการผลิต การลดต้นทุนด้านแรงงาน ด้านการตลาด และด้านความสำเร็จในการทำเกษตร ผลการศึกษาพบว่า

1.1 การปรับตัวด้านความรู้

เกษตรกรมีการพัฒนาทักษะความรู้การทำเกษตรของตนเอง เพื่อให้ก้าวทันยุคสมัย มีการปรับตัวไม่หยุดนิ่ง โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคการเกษตร

โดยเน้นให้เกษตรกร มีความพร้อมในด้านความรู้ และสามารถใช้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและ ความรู้ด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาภาคเกษตรให้มีคุณภาพมากขึ้น การปรับตัวภายในของเกษตรกรในด้าน ความรู้ พบว่า เกษตรกรมีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรตลอดเวลา ปัจจุบันมีการ ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเกษตร เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำเกษตรของ ตนเองได้อย่างเหมาะสม (สัมภาษณ์, วินิตา มุณีมุณี, กอริ่ง เจาะสารี, ดลกอเดร์ บาเหมบุงา และเกษียร อุดมละบูล, 2561) เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ความรู้ดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิชาการ โดยมองว่า การทำเกษตรจะใช้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเดียวไม่ได้ เพราะ ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องเก่าที่ไม่ผ่านการพัฒนาที่ถูกต้อง ทั้งนี้ต้องมีการนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาต่อยอด ปรับปรุง โดยประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิชาการและพัฒนาาร่วมกัน (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบูล, กอริ่ง เจาะสารี, ยู โส๊ะ หมัดโส และดิน บาเหมบุงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า การปรับตัวของเกษตรกรมีการบูรณาการความรู้ จากประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และความรู้ทางด้านวิชาการ จากการอบรม และ จากการศึกษาดูงานพื้นที่อื่น นำมาปรับใช้ในการทำเกษตรของตนเองให้เหมาะสมกับพื้นที่และเพื่อให้การ ทำเกษตรเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด (สัมภาษณ์, ดลอรอมา นสาเมะบาช่า, ฟาตีมีะ สล่ายาดี, ฮาลีมะ ยามูยีมะ และจรัส บุญตามช่วย, 2561) นอกจากนี้พบว่า การทำสวนทุเรียนเกษตรกรจะเน้นการ ภาครัฐปฏิบัติและประสบการณ์ของตนเองมากกว่าภาคทฤษฎีที่นักวิชาการมาแนะนำ เพราะ เกษตรกรมอง ว่าตนเองมีประสบการณ์การทำเกษตรเป็นระยะเวลายาวนาน (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒน์นางกู, 2561)

1.2 การปรับตัวการลดต้นทุนการผลิต

การปรับตัวของเกษตรกรในการลดต้นทุนการผลิต เป็นขั้นตอนหนึ่งของ เกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ในการเน้นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ เกษตรกรมีการบริหารจัดการ ด้านต้นทุนการผลิตโดยการพัฒนาตนเองในการหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อลดต้นทุนการผลิตและ เพิ่มมาตรฐานการผลิตให้มีคุณภาพตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เน้นการใช้น้อยได้มาก พบว่า เกษตรกรมีการลดต้นทุนการผลิต โดยการทำปุ๋ยใช้เอง คือ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และลด การใช้ปุ๋ยเคมี สามารถลดต้นทุนจากเดิมได้ จากเดิมเกษตรกรจะใช้ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียว ทำให้ต้อง ใช้เงินทุนจำนวนมากในการซื้อปุ๋ยแต่ละปีส่งผลให้บางปีเกษตรกรขาดทุนจากการขายทุเรียน (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, ดลกาเดร์ บาเหมบุงา, ฮาลีมะ ยามูยีมะ และจรัส บุญตามช่วย, 2561) ทั้งนี้พบว่า ผู้นำเกษตรกรในพื้นที่มีการกำหนดนโยบายหลักการลดต้นทุนปัจจัยการผลิตให้มี ประสิทธิภาพ ทั้งหมด 6 ข้อ ดังนี้ 1.ทำอย่างไรให้ลดต้นทุน 2.เพิ่มผลผลิต 3.พิชิตศัตรูพืช คือ ทำ อย่างไรให้ต้นไม้แข็งแรงสมบูรณ์ 4.ยืดอายุปุ๋ย เทคนิคการใช้ปุ๋ย เกษตรกรจะเลือกใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์หรือชีวภาพ ต้องดูชนิดของพืช 5.ดินต้องร่วนซุย และ 6.ลดการใช้ปุ๋ยครึ่งหนึ่ง โดยจะ ควบคุมการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต ได้มอบนโยบาย 6 ข้อนี้ ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ได้ไปปฏิบัติ ทั้งนี้ มีเกษตรกรได้นำไปปฏิบัติจริง และมีเกษตรกรที่รอดูความสำเร็จก่อนที่ตนเองจะนำไปปฏิบัติตามด้วย ในฐานะเกษตรกรที่ปฏิบัติอยู่แล้วต้องมีความเข้มแข็งพอที่จะให้เกษตรกรรายอื่นเห็นความสำเร็จโดย การลงมือทำและพัฒนาต่อไป (สัมภาษณ์, ดลอรอมา นสาเมะบาช่า, 2561)

1.3 การปรับตัวการลดต้นทุนด้านแรงงาน

ปัจจุบันแรงงานมีความสำคัญมากสำหรับภาคการเกษตร ในการทำเกษตร เพื่อให้เกิดความชำนาญต้องใช้เวลาและประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงของตัวเกษตรกรเอง จึงจะสามารถเป็นเกษตรกรที่มีคุณภาพและมีศักยภาพที่พร้อมรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ถึงความสามารถในการบริหารจัดการลดต้นทุนด้านแรงงาน เป็นการปรับตัวของเกษตรกรที่ต้องมีการวางแผนที่ดี พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวด้านการลดต้นทุนแรงงาน โดยการลงมือทำเกษตรด้วยตนเองใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก และมีการจ้างแรงงานภายนอกตามความจำเป็นในช่วงฤดูกาลเท่านั้น ได้แก่ การเก็บเกี่ยวผลผลิต การไย่นกึ่งทุเรียน การตัดแต่งกิ่ง ปัจจุบันการทำสวนทุเรียนมีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลมาใช้ในการกระบวนการผลผลิตเพื่อทดแทนแรงงานคน คือ รถกระเช้า เพื่อใช้ในการตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียนที่สูง ที่แรงงานคนไม่สามารถเข้าถึงได้ เพื่อขึ้นไปตัดแต่งกิ่ง ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ ซึ่งเกษตรกรได้ให้ความสนใจกับเทคโนโลยีเครื่องจักรกลดังกล่าว แต่ในพื้นที่ยังไม่มีนำมาใช้ เพราะในพื้นที่เกษตรกรมีการจ้างแรงงานหรือเกษตรกรตัดแต่งกิ่งด้วยตนเอง และถ้าต้นทุเรียนสูงมาก เกษตรกรก็จะปล่อยให้สูงตามธรรมชาติ (สัมภาษณ์, ยูโซ๊ะ หมดโส, รอปือะห์ รันจันจิต, ยูโซ๊ะ หมดโส, และดิน บาเหมบูหงา, เกษียร อุดมละบุล, และดลกาเตร์ บาเหมบูหงา, 2561)

1.4 การปรับตัวด้านการตลาด

สำหรับการปรับตัวด้านการตลาดของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลทรายขาว เกษตรกรสามารถปรับตัวด้านการตลาดตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 โดยเปลี่ยนจากโมเดลเศรษฐกิจเป็น “การทำน้อยได้มาก” เพื่อเพิ่มรายได้ พบว่า เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ซึ่งเป็นนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยที่มีผลผลิตทางการเกษตรชนิดเดียวกัน ให้รวมกลุ่มขายผลผลิต ในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรมีอำนาจต่อรองราคาสินค้ากับผู้ค้า รวมถึงสามารถบริหารจัดการร่วมกันตั้งแต่กระบวนการผลิตและการจำหน่าย เพื่อลดต้นทุนการผลิต และสามารถแข่งขันในกลุ่มตลาดทุเรียนได้ (สัมภาษณ์, ดลอรอมา นสาเมะบาช่า, 2561) ซึ่งทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ จะรับซื้อทุเรียนในพื้นที่ตำบลทรายขาวจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกเท่านั้น ในราคาที่สูงกว่าพ่อค้าคนกลาง และมีตลาดรองรับผลผลิต คือ ห้างท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต และผู้ประกอบการอื่น ๆ (สัมภาษณ์, ฮาสิมีะ ยามูยิมะ, กอริง สระรี, สาหัส หวังหมัด และฟาตีมะ สล่ายาดี, 2561) การรวมกลุ่มขายผลผลิตในพื้นที่เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2558 โดยได้รับแรงกระตุ้นจาก นายวีรพันธ์ เพ็ญจันทร์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ทำให้เกษตรกรเกิดวิสัยทัศน์ว่า “ทำไมทุเรียนในพื้นที่ราคาไม่ดี” ทำให้ทราบสาเหตุ คือ เกษตรกรไม่ได้พัฒนาคุณภาพและแยกประเภททุเรียนให้เป็นทุเรียนเกรดพรีเมียมและเกรดอื่น ๆ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, และดิน บาเหมบูหงา, 2561) ทั้งนี้สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี จะเข้ามาดูแลและจัดตลาดให้กับกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ปีนี้ทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ มีการออกบูธเพื่อประชาสัมพันธ์และขายทุเรียนทั้งหมด 4 สถานที่ ดังนี้ 1.ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเฟสติวัลหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2.งานเกษตรสร้างชาติ ณ สวนลุมพินี จังหวัดกรุงเทพมหานคร 3.กรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดกรุงเทพมหานคร และ 4.จังหวัดเชียงใหม่ ในการออกบูธแต่ละครั้งได้รับ

ผลตอบรับจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี และปัจจุบันชื่อเสียงทุเรียนรายชวเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย (สัมภาษณ์, ฟาติมะ สล่ายาตี, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรสามารถปรับตัวในการเพิ่มช่องทางการตลาด มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ คือ โทรศัพท์มือถือ มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเองเพื่อขายทุเรียนทางตลาดออนไลน์ มีการประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มลูกค้าได้ทราบถึงรายละเอียดและพัฒนาการของทุเรียนในช่วงฤดูกาล และเปิดรับออเดอร์ผ่านแอปพลิเคชันไลน์และเฟซบุ๊ก ซึ่งจะมีกลุ่มลูกค้าที่ติดตามมีการสั่งซื้อและจองล่วงหน้า ทั้งนี้เกษตรกรมีการคสรรทุเรียนด้วยตัวเอง เพื่อให้มั่นใจว่าทุเรียนที่ส่งไปยังลูกค้าต้องมีคุณภาพได้มาตรฐาน การจัดส่งทุเรียนถึงลูกค้า ผ่านไปรษณีย์ เคอร์รี่ ทางรถไฟ และมีกลุ่มลูกค้าที่มารับทุเรียนด้วยตัวเอง (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, วินิตา มุณีมุสรี, และฟาติมะ สล่ายาตี, 2561) นอกจากนี้พบว่า จุดเด่นของการปรับตัวด้านการตลาดของเกษตรกรในพื้นที่ มีการเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลทรายขาว ซึ่งเกษตรกรได้เป็นสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนด้วย ถือว่าเป็นการเปิดช่องทางการตลาด เพื่อให้กลุ่มลูกค้าที่มีความชอบท่องเที่ยวพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติสีเขียว สามารถมาซื้อทุเรียนถึงหน้าสวนและเกษตรกรมีบริการแกะทุเรียนให้รับประทานในสวน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเกษตรกรและลูกค้า ตลอดจนเป็นการเพิ่มโอกาสในการขายต้นพันธุ์ทุเรียน ผลไม้หรือผักอื่น ๆ ได้ที่มีในสวนของเกษตรกร (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, กอริ่ง เจะสะรี และฟาติมะ สล่ายาตี, 2561)

1.5 ความสำเร็จในการทำเกษตร

การปรับตัวภายในของเกษตรกร สำคัญความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตร ถือว่าเป็นความต้องการทางจิตใจที่มีอยู่ในตัวของเกษตรกร ทำให้เกิดความพยายามที่ต้องปรับตัว เพื่อให้ถึงจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และประสบความสำเร็จรวมทั้งได้รับการยกย่องในสาขาอาชีพของตนเอง พบว่า เกษตรกรมีความสุขและมีใจรักกับการทำเกษตร จึงทำให้เกิดความทุ่มเทและเอาใจใส่ลงมือปฏิบัติทำเกษตรด้วยตนเองตั้งแต่ขั้นตอนแรกการปลูก ดูแลผลผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้รู้จักอาการโรคต่าง ๆ ของทุเรียน และค้นหาวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวจากการลองผิดลองถูก เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตได้ด้วยตัวเอง รวมถึงใช้ประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ทางด้านวิชาการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบุงหงา, ยูโซ๊ะ หมัดโส, ฮาลิมะ ยามูยิมะ, ดลอรอมาน สาเมาะบาช่า และเล็อน อภิวัฒน์นางกู, 2561) ทั้งพบว่า เกษตรกรมีการหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา ใฝ่เรียนรู้ในการพัฒนาตนเองไม่หยุดนิ่ง อีกทั้งเข้าใจธรรมชาติและระบบนิเวศ ดิน น้ำ สภาพอากาศ ในพื้นที่ตนเอง เพื่อปรับปรุงแบบการทำเกษตรให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (สัมภาษณ์, ฟาติมะ สล่ายาตี, จรัส บุญตามช่วย และเกษียร อุดมละบุล, 2561) ทั้งนี้การทำเกษตรสามารถเป็นรายได้หลักของครัวเรือน และสามารถส่งลูกเรียนสูง ๆ (สัมภาษณ์, บุญศักดิ์ มาเอียด, ดิน บาเหมบุงหงา, ยูโซ๊ะ หมัดโส, และกอริ่ง เจะสะรี, 2561) ความสำเร็จของการทำเกษตรของเกษตรกรเพื่อปรับตัวเป็นเกษตรกร 4.0 ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ที่ได้กำหนดไว้ ขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกรและพื้นที่เกษตรของเกษตรกรแต่ละราย การส่งเสริมให้เกษตรกรเป็น “เกษตรกร 4.0” มีความเป็นไปได้ สำหรับเกษตรกรที่มีความพร้อมเป็นเกษตรกร 4.0 แต่สำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่มีแปลงเกษตรเล็ก ๆ และเกษตรกรที่มีอายุมาก ถือว่าเป็นอุปสรรคที่จะปรับตัวตามที่นโยบายกำหนด (สัมภาษณ์, วินิตา มุณีมุสรี, 2561)

2. ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน

การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน คือ ความต้องการของสังคมและสภาพแวดล้อม ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ สิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรต้องปรับตัว ผลการศึกษาพบว่า

2.1 ด้านเทคโนโลยี

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในภาคการเกษตร เป็นการเปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรแบบสมัยใหม่ เน้นเรื่องบริหารจัดการและการนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพราะมองว่าเทคโนโลยีใหม่ ๆ ย่อมดีเสมอ เทคโนโลยีที่เกษตรกรในพื้นที่กำลังให้ความสนใจ คือ เครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุก แก่ อ่อน ของทุเรียน ซึ่งเครื่องมือเทคโนโลยีดังกล่าวมีวางจำหน่ายแล้ว และเกษตรกรมีการทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว ซึ่งสามารถใช้งานได้ เพราะสามารถวัดความสุกของทุเรียนได้ ทำให้เกิดความสะดวกในขั้นตอนการคัดแยกทุเรียนเพื่อจัดส่งออกให้ลูกค้า สามารถแยกได้ว่าทุเรียนชุดไหนจะส่งออกก่อนหรือหลัง ซึ่งเกษตรกรและทางกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว มีเงินทุนไม่เพียงพอที่จะซื้อเครื่องมือดังกล่าว เพราะมีราคาสูง (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล และดลอรอมา นสาเมะ บาศา, 2561) สำหรับเครื่องมือเทคโนโลยีที่เกษตรกรมาใช้ทำเกษตร คือ เทคโนโลยีการให้น้ำ ด้วยระบบสปริงเกอร์ (ดังภาพที่ 3) จากเดิมให้น้ำด้วยสายยาง ทั้งนี้พบว่าระบบการให้น้ำในรูปแบบใหม่หรือนวัตกรรมใหม่ที่เป็นเทคโนโลยีเกษตร 4.0 คือ การให้น้ำระบบการตั้งแต่เปิดปิดอัตโนมัติเชื่อมต่อกับสมาร์ตโฟน เกษตรกรมองว่าต้องมีการทดลองใช้งานก่อนว่ามีความเหมาะสมกับพื้นที่อย่างไร และสิ่งสำคัญคือปัจจัยเรื่องน้ำว่ามีความเพียงพอต่อการรดน้ำในสวนหรือไม่ ซึ่งเกษตรกรมองว่ายังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนมาใช้ในรูปแบบใหม่ เนื่องจากพื้นที่การทำเกษตรมีจำนวนไม่มาก และเกษตรกรสามารถควบคุมการให้น้ำด้วยตนเองและมีความสะดวกในการให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, สาหัส หวังหมัด และจรัส บุญตามช่วย, 2561) (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒน์นางกู, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมองว่าการนำเครื่องมือเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการผลิต จะทำให้เกิดความสะดวกมากขึ้น ในขั้นตอนการให้ปุ๋ยทางใบ ด้วยรถพ่นยาส่งผลให้การให้ปุ๋ยทางใบมีความรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ ในพื้นที่ที่ยังไม่มีการนำรถพ่นยามาใช้ เนื่องจากมีต้นทุนที่สูง และแปลงเกษตรในพื้นที่ยังไม่มีความพร้อมในการรองรับเครื่องมือดังกล่าว ปัจจุบันเกษตรกรใช้เครื่องพ่นยาแบบสพายหลังในการให้ปุ๋ยทางใบ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) สำหรับเครื่องเทคโนโลยีที่เกษตรกรนำมาใช้ถือเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นพื้นฐานสำหรับการทำเกษตร ได้แก่ เครื่องกว่นทุเรียน เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยา เครื่องพ่นยาแรงสูง เครื่องสูบน้ำ และการให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ (สัมภาษณ์, ยูโซ๊ะ หมดโส, ฟาติมะ สล่ายาตี, กอริง เจะสารี และสุรียา มินแลเหม็ง, 2561) ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ ยังไม่มีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการกระบวนการผลิต เนื่องจากเครื่องมือที่มีอยู่มีความเพียงพอสำหรับการทำเกษตรในแปลงของตนเอง (สัมภาษณ์, ฟาติมะ สล่ายาตี, รอป๊ะห์ รันจานจิต, ยูโซ๊ะ หมดโส และฮาสิมะ ยามูยิมะ, 2561)

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาลที่จะเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยจากรูปแบบเดิมไปสู่รูปแบบใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง โดยเปลี่ยนโมเดลเศรษฐกิจเป็น “ทำน้อย ได้มาก” ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี การปรับตัวของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลทรายขาวสามารถปรับตัวได้ดีในสถานะเศรษฐกิจปัจจุบัน และมีความสอดคล้องกับโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ที่เน้นให้เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลิตสินค้ามีคุณภาพ ปลอดภัยต่อผู้บริโภคไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม และตรงความต้องการของตลาดพบว่า เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว และเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ซึ่งทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต ส่งผลให้ราคาทุเรียนในพื้นที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานะเศรษฐกิจแปรปรวน เพราะ ทางกลุ่มจะรับซื้อทุเรียนในราคาที่สูงกว่าพ่อค้าคนกลาง และมีการคัดเกรดทุเรียนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งทุเรียนเกรดพรีเมียมจะซื้อแพงกว่าทุเรียนเกรดอื่น ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และดลกอเดร์ บาเหมบูหงา, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีการปรับตัวเพื่อรับมือกับเศรษฐกิจ โดยมีการติดตามราคาทุเรียนจากพื้นที่อื่น เพราะทุเรียนในพื้นที่ทรายขาวจะออกปลายฤดูหลังจากทุเรียนจังหวัดนนทบุรี จันทบุรีและชุมพร เพื่อการวางแผนและกำหนดราคาทุเรียนของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ให้มีความเหมาะสม (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวด้านเศรษฐกิจ โดยมีอาชีพเสริม คือ มีการรับจ้างทั่วไป เช่น งานก่อสร้าง ทั้งนี้เกษตรกรจะมีแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง (ในรัชกาลที่ 9) โดยการปลูกพืชที่หลากหลาย ไม่นิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพราะจะทำให้เกิดความเสี่ยงในเรื่องรายได้และการขาดทุน (สัมภาษณ์, รอปืออะห์ รันจานจิต, ฟาตีมะ สล่ายาตี และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) สำหรับพื้นที่ตำบลทรายขาว ถือว่ามีความพร้อมที่จะรับมือกับความแปรปรวนของเศรษฐกิจ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรและสามารถปลูกพืชได้หลากหลาย และสามารถจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรได้ตามฤดูกาลได้ตลอดทั้งปี ได้แก่ กล้วย ลองกอง มังคุด ทุเรียน มะพร้าว เงาะ ถั่ว ข้าวโพด ยางพารา ข้าว และผักต่าง ๆ เกษตรกรในพื้นที่สามารถอยู่ได้เพราะปลูกพืชได้หลากหลาย ทั้งนี้เกษตรกรมีการลดรายจ่ายบางอย่างที่ไม่จำเป็นและใช้ชีวิตแบบพอเพียง และรายได้หลักของเกษตรกรมาจากภาคการเกษตร (สัมภาษณ์, สาห์ส หวังหมัด, สุรียา มินแลเหม็ง และดิน บาเหมบูหงา, 2561)

2.3 การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ

ปัจจุบันเกษตรกร 4.0 มีการนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ พื้นที่เกษตรที่มีความพร้อมมีการติดตั้งสถานีวัดอากาศ และมีการนำอุปกรณ์เซนเซอร์ตรวจอุณหภูมิ เซนเซอร์วัดความชื้น และส่งค่าการแสดงผลต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ในพื้นที่ตำบลทรายขาว เกษตรกรยังไม่มี การนำเครื่องมือเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ เพราะ เครื่องมือดังกล่าวมีต้นทุนที่สูง (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, สุรียา มินแลเหม็ง และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ นับได้ว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร เนื่องจากเป็นเรื่องที่ไม่สามารถควบคุมได้ เป็นเรื่องของธรรมชาติที่เกษตรกรต้องยอมรับ วิธีการเตรียมตัวและการป้องกันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เกษตรกรมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศอยู่

เป็นประจำ จากกรมอุตุนิยมวิทยา ทางโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต เพื่อวางแผนกระบวนการผลิตและการตลาดเพื่อส่งออกทุเรียน (สัมภาษณ์, อับดุลมายี มิตคาค, สาหัส หวังหมัด, สุรียา มินแลเหม็ง และฮาสิมะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้เมื่อเกิดลมพายุเข้าส่งผลให้สวนทุเรียนเกิดความเสียหาย มีกิ่งทุเรียนหักบางส่วน แต่เกษตรกรมีวิธีการป้องกัน คือ การโยนกิ่งต้นทุเรียน และถ้าต้นทุเรียนล้มก็มีการปลูกลงทุเรียนใหม่เพื่อทดแทน (สัมภาษณ์, สาหัส หวังหมัด, สุรียา มินแลเหม็ง และฮาสิมะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้พบว่า การดูแลสวนทุเรียนต้องมีทั้งฤดูแล้งและฤดูฝน เพื่อให้ต้นทุเรียนสามารถให้ผลผลิตตามฤดูกาล ถ้าสภาพอากาศมีความแปรปรวนส่งผลให้ทุเรียนให้ผลผลิตไม่เป็นไปตามฤดูกาล สิ่งสำคัญเกษตรกรมีการดูแลเอาใจใส่ในการทำสวนทุเรียนอย่างดีเพื่อรักษาคุณภาพของทุเรียน (สัมภาษณ์, ดลกอเดร์ บาเหมบุงา และดิน บาเหมบุงา, 2561) ทั้งนี้พบว่าถ้ามีฝนตกบ่อย ทำให้มีแมลงจำนวนมากมากินลูกทุเรียน ทำให้เกิดผลความเสียหายกับต้นทุเรียน ถ้าปีไหนไม่ค่อยมีฝน ส่งผลผลผลิตน้อย สิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ (สัมภาษณ์, เกษียร อุตมละบูล, 2561) นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีวิธีการรับมือป้องกันจากภัยแล้งในพื้นที่ คือ การเจาะบาดาล และขุดสระน้ำในแปลงเกษตร เพื่อกักเก็บน้ำใช้ในการทำเกษตรในช่วงฤดูแล้ง (สัมภาษณ์, บุญศักดิ์ มาเอียด, 2561)

ตารางที่ 6 สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

การปรับตัวของเกษตรกร	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว	การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
1. การปรับตัวภายใน	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้การทำเกษตร - การลดต้นทุนการผลิต 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรมีการค้นหาความรู้ใหม่ ๆ ตลอดเวลา ปัจจุบันมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตร - เกษตรกรมีการปรับตัวจากเดิมใช้ความรู้ดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันเกษตรกรมีการบูรณาการความรู้วิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน การอบรม และจากการศึกษาดูงานพื้นที่อื่น นำมาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรของตนเองให้เหมาะสมกับพื้นที่และเพื่อให้การทำเกษตรเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด - เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต โดยการทำปุ๋ยใช้เอง คือ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และลดใช้การปุ๋ยเคมี จากเดิมใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวในการทำสวนทุเรียน

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การปรับตัวของเกษตรกร	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว	การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
	<ul style="list-style-type: none"> - การลดต้นทุนด้านแรงงาน - การตลาด - ความสำเร็จในการทำเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรจะลงมือทำเกษตรด้วยตนเองและใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และมีการจ้างแรงงานภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น - ปัจจุบันการทำสวนทุเรียนมีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลมาใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อทดแทนแรงงานคน คือ รถกระเช้า เพื่อใช้ในการตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียนที่สูง ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้ เพราะในพื้นที่เกษตรกรมีการจ้างแรงงานหรือเกษตรกรตัดแต่งกิ่งด้วยตนเอง - เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว และมีการออกบูธเพื่อประชาสัมพันธ์และขายทุเรียน - ขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์ - เปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว - เกษตรกรมีความสุขและมีใจรักกับการทำเกษตร จึงทำให้เกิดความทุ่มเทและเอาใจใส่ในการดูแลสวน - เข้าใจธรรมชาติและระบบนิเวศ ดิน น้ำ สภาพอากาศ ในพื้นที่ตนเอง เพื่อปรับรูปแบบการทำเกษตรให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ - การทำเกษตรสามารถเป็นรายได้หลักของครัวเรือนเกษตรกร
2. การปรับตัวภายนอก	- ด้านเทคโนโลยี	<ul style="list-style-type: none"> - เทคโนโลยีที่เกษตรกรในพื้นที่กำลังให้ความสนใจ คือ เครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุก ทุเรียน - เทคโนโลยีการให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ จากเดิมให้น้ำด้วยสายยาง ส่วนระบบการให้น้ำรูปแบบใหม่เป็นเทคโนโลยีเกษตร 4.0 คือ การให้น้ำระบบการตั้งเวลาเปิดปิดอัตโนมัติเชื่อมต่อกับสมาร์ตโฟน

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การปรับตัวของเกษตรกร	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว	การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
	<p>- ด้านเศรษฐกิจ</p>	<p>ในพื้นที่เกษตรกรยังไม่มีนำมาใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เทคโนโลยีเครื่องจักรกลการให้ปุ๋ยทางใบด้วยรถพ่นยา มีความรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ แต่ในพื้นที่ยังไม่มีให้นำรถพ่นยามาใช้ เกษตรกรจะใช้เครื่องพ่นยาแบบสพายหลัง ในการให้ปุ๋ยทางใบ - ทั้งนี้ในพื้นที่ยังไม่มีให้นำเครื่องมือเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ เนื่องด้วยปัจจัยด้านความพร้อมของพื้นที่แปลงเกษตรและเงินทุน <ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิตและมีการรับซื้อทุเรียนโดยคัดเกรดทุเรียนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และจะรับซื้อทุเรียนในราคาที่สูงกว่าพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น - เกษตรกรมีการติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับราคาทุเรียนของพื้นที่อื่น เพื่อกำหนดราคาทุเรียนของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ - เกษตรกรมีอาชีพเสริม คือ มีการรับจ้างทั่วไป - เกษตรกรมีแนวความคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง (ในรัชกาลที่ 9) โดยการปลูกพืชที่หลากหลาย ไม่นิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยว - เกษตรกรมีการลดรายจ่ายบางอย่างที่ไม่จำเป็น และใช้ชีวิตแบบพอเพียง
<p>- การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ</p>		<p>พื้นที่เกษตรกรที่มีความพร้อมมีการติดตั้งสถานีวัดอากาศ และมีการนำอุปกรณ์เช่น เซอร์ตรวจอุณหภูมิ เซนเซอร์วัดความชื้น และส่งค่าการแสดงผลต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ในพื้นที่ตำบลทรายขาว ยังไม่มีการนำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรมีการติดตามข่าวสารฝนฟ้าอากาศเป็นประจำ จากกรมอุตุนิยมวิทยา เพื่อวางแผนกระบวนการผลิตและการตลาดเพื่อส่งออกทุเรียน - เกษตรกรมีการโยกกิ่งต้นทุเรียน เพื่อป้องกันไม่ให้กิ่งหัก เมื่อเกิดลมพายุ

สรุปการปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายที่จะเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยจากรูปแบบเดิมไปสู่แบบใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง เปลี่ยนโมเดลเศรษฐกิจเป็น “ทำน้อย ได้มาก” ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม มุ่งสู่สังคมคุณภาพ และมุ่งสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรแบบสมัยใหม่เน้นเรื่องการบริหารจัดการและนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดกรอบหลักเกณฑ์เบื้องต้นของเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ดังนี้ (1) เกษตรกรต้องมีรายได้จากการทำเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนที่ยินดีให้ข้อมูล ทั้งหมด 18 คน พบว่า มีเกษตรกรที่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้จำนวน 5 คน และเกษตรกรที่ไม่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้จำนวน 13 คน และ (2) เกษตรกรต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ โดยต้องผ่านตัวบ่งชี้อย่างน้อยหนึ่งตัวบ่งชี้ในแต่ละคุณสมบัติ คุณสมบัติพื้นฐาน ได้แก่ 1.มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2.มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3.มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4.มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5.มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ 6.มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีผ่านคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ และผ่านการคุณสมบัติด้านตัวบ่งชี้แต่ด้านที่ตกกันออกไป โดยพบว่า เกษตรกรผ่านคุณสมบัติในแต่ละด้านอย่างน้อยหนึ่งข้อและมีเกษตรกรที่ผ่านคุณสมบัติด้านตัวบ่งชี้ทุกข้อ

สำหรับเกษตรกร 4.0 ประเด็นที่หลายฝ่ายให้ความสนใจ คือ เกษตรกรสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในภาคการเกษตร ซึ่งถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะเข้ามาผลักดันให้เกษตรกรสามารถพัฒนาตนเองในการทำเกษตรเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญกว่าที่ทุกฝ่ายรวมถึงเกษตรกรเอง ควรให้ความสนใจและใส่ใจ คือ ความสามารถของเกษตรกรในการบริหารจัดการการผลิตและการตลาด สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายแหล่งทั้งจากจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและจากการค้นหาข้อมูลด้วยตัวเอง เพื่อประกอบการตัดสินใจโดยมีเหตุผล มีการเพิ่มเติมความรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองตลอดเวลา เพื่อการทำเกษตรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพราะ การเป็นเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ไม่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์เครื่องมือเทคโนโลยีใหม่ ๆ แต่เกษตรกรต้องเข้าใจการผลิตสินค้าเกษตรให้ตรงตามความต้องการของตลาด และสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้า รวมถึงต้องมีการผลิตที่มีคุณภาพ และรักษามาตรฐานของสินค้าเกษตรให้ดีที่สุดเพื่อรักษารฐานลูกค้าให้มีความมั่นคง และอีกหนึ่งช่องทางที่เกษตรกรนำมาใช้ในเรื่องการตลาด คือ ตลาดออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชันไลน์หรือเฟสบุ๊ก ซึ่งทำให้เกษตรกรมีกลุ่มลูกค้าที่ชัดเจน สามารถผลิตได้ตามคำสั่งซื้อ จึงสามารถบริหารจัดการวิเคราะห์ต้นทุนได้ และการขายทุเรียนหน้าสวนหรือเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว เกษตรกรสามารถวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการผลิต รวมถึงสามารถบริหารจัดการปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ มีความรู้รอบด้าน ทั้งนี้ได้รับความรู้จากการเข้าอบรมศึกษาดูงานจากแปลงเกษตรพื้นที่อื่น มีการใช้เทคโนโลยีใช้งานอินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม

สำหรับเกษตรกรรายย่อยในชุมชนเดียวกันที่มีผลผลิตทางการเกษตรชนิดเดียวกัน ทางออกสำหรับเกษตรกร คือ การรวมกลุ่มขายผลผลิต ซึ่งเกษตรกรรายย่อยในตำบลทรายขาว ได้มีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ทำให้เกษตรกรมีอำนาจในการกำหนดราคาสินค้า รวมไปถึงการบริหารจัดการปัจจัยการผลิตเพื่อได้คุณภาพและมาตรฐานของกลุ่ม และมีการเชื่อมโยงการตลาด

สามารถส่งสินค้าเกษตรโดยมีตลาดรองรับ คือ ห้างที่อุปซูปเปอร์มาร์เก็ต และผู้ประกอบการอื่น ๆ การรวมกลุ่มขายผลผลิตในพื้นที่เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2558 โดยได้รับแรงกระตุ้นจาก นายวีรพันธ์ เพ็ญจันทร์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ทำให้เกษตรกรเกิดวิสัยทัศน์ว่า “ทำไมทุเรียนในพื้นที่ราคาไม่ดี” ทำให้ทราบสาเหตุ คือ เกษตรกรไม่ได้พัฒนาคุณภาพและแยกประเภททุเรียนให้เป็นทุเรียนเกรดพรีเมียม เพื่อจะไปแข่งขันในระดับประเทศได้ หรือแข่งขันในกลุ่มทุเรียนด้วยกัน เป็นจุดประกายทำให้เกษตรกรช่วยกันพัฒนาและเกิดการรวมกลุ่มขายผลผลิต

ส่วนที่ 4 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

การจัดทำข้อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มีขั้นตอนในการเก็บข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม จากตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในพื้นที่ ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรรวมถึงจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการสนทนากลุ่มตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ดังนี้ 1.ด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2.ด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3.ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4.ด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5.ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ 6.ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกรผลการศึกษาพบว่า

1. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่

เกษตรกรควรเข้าถึงนักวิจัยด้านการเกษตรมากขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสและสามารถเข้าถึงข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้กับความรู้จากประสบการณ์และภูมิปัญญาดั้งเดิม ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำสวนทุเรียนให้มีคุณภาพ เช่น การวิจัยเกี่ยวกับการกำจัดมีเสื่อสีน้ำตาลที่มากินผลผลิต (ทุเรียน) ในช่วงใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิตทำให้เกิดความเสียหาย (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุตมละบุล และดินบาเหมงบุหงา, 2561)

2. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

2.1 เกษตรกรควรมีระบบการจัดการความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จ และนำความรู้ข้อมูลวิชาการแบบสมัยใหม่ เข้ามาปรับใช้วิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้ได้แนวทางการทำสวนทุเรียนที่มีประสิทธิภาพ (สนทนากลุ่ม, ดลอรอมาน สาเมาะบาชา, ดิน บาเหมงบุหงา และเกษียร อุตมละบุล, 2561)

2.2 เกษตรกรควรมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเองมากขึ้น เพื่อค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม และติดตามข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งเป็น

ประโยชน์ต่อเกษตรกรอย่างมากในการพัฒนาศักยภาพการทำเกษตรของตนเอง (สนทนากลุ่ม, ฟาติมีะ สล้ายาตี เกษียร อุดมละบูล, และวินิตา มูณิมูสี, 2561)

2.3 เกษตรกรควรมีการจัดบันทึกข้อมูลเพื่อกำหนดการเก็บเกี่ยวผลผลิต สำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทองการเก็บเกี่ยวผลผลิตหลังจากดอกบาน 120-130 วัน และทุเรียนต้องมีความแก่ไม่น้อยกว่า 85 เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้ทุเรียนมีคุณภาพโดยไม่ให้ทุเรียนอ่อนในการส่งออกและเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรที่ยั่งยืน (สนทนากลุ่ม, สาหัส หวังหมัด, ดลกาเดร์ บาเหมบุงา และดลรอมาน สาเมาะบาศา, 2561)

3. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด

3.1 เกษตรกรควรรักษาชื่อเสียงและสร้างแบรนด์ทุเรียนทรายขาวให้คงอยู่ต่อไป โดยมุ่งพัฒนาไปข้างหน้าควบคู่กับการปฏิบัติ โดยการนำเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เข้ามาร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้พื้นที่ตำบลทรายขาว มีความพร้อมในด้านของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียน ศูนย์คัดแยกผลผลิตฯ ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกร ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ และสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี (สนทนากลุ่ม, ดลรอมาน สาเมาะบาศา, วินิตา มูณิมูสี และดลกอเดร์ บาเหมบุงา, 2561)

3.2 เกษตรกรควรมีการพัฒนาคุณภาพทุเรียนและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ส่งทุเรียนเกรดพรีเมียมขายในห้างท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต โดยมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และมีระบบรับประกันคุณภาพสินค้า เพื่อดึงดูดใจลูกค้ามากขึ้น (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุดมละบูล, ดิน บาเหมบุงา และดลรอมาน สาเมาะบาศา, 2561) เกษตรกรมีความพอใจกับขายทุเรียนในรูปแบบผลสดมากกว่าการขายทุเรียนแปรรูป เพราะทำให้เกษตรกรได้รับเงินทันที ปัจจุบันมีการแปรรูปทุเรียนที่หลากหลาย ได้แก่ ทุเรียนแช่แข็ง ทุเรียนทอดกรอบ แยมทุเรียน ไอศกรีมทุเรียน และทุเรียนกวน แต่ในพื้นที่มีการแปรรูปทุเรียนกวนอย่างเดียว ซึ่งเกษตรกรมองว่าการแปรรูปในรูปแบบอื่นต้องใช้ต้นทุนสูงในการซื้ออุปกรณ์เครื่องมือมาใช้ในกระบวนการผลิต อีกทั้งทุเรียนในพื้นที่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการขายในรูปแบบผลสด จึงไม่มีการแปรรูปที่หลากหลายเหมือนพื้นที่อื่น (สนทนากลุ่ม, ฮาสิมีะ ยามูยิมะ และสาหัส หวังหมัด, 2561)

3.3 เกษตรกรควรมีการขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์มากขึ้น เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้เกษตรกร (สนทนากลุ่ม, วินิตา มูณิมูสี, 2561) การขายออนไลน์มีอุปสรรคด้านการขนส่ง การแพคสินค้ามีความสำคัญมากที่เกษตรกรต้องใส่ใจ เพื่อไม่ให้ทุเรียนช้ำก่อนถึงมือลูกค้า โดยมีวิธีการป้องกันรักษาทุเรียน คือ อัดกระดาษอย่าให้แน่นทุเรียนชนกันและใส่กล่องโฟมอย่างดี เมื่อส่งสินค้าให้ลูกค้า เกษตรกรต้องรับประกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นระหว่างการขนส่ง (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุดมละบูล, 2561)

3.4 เกษตรกรควรมีการปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ เนื่องจากในพื้นที่ไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เพื่อกักเก็บน้ำใช้ในการเกษตร และเพื่อให้มีสนับสนุนเครื่องมือเทคโนโลยีเครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุกแก่ อ่อน ของทุเรียน เพื่อนำมาใช้ในการคัดแยกทุเรียนของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ เมื่อรับซื้อทุเรียนมาแล้ว สามารถจำแนกทุเรียนที่ควรส่งออกก่อนหรือหลัง (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุดมละบูล, ดลรอมาน สาเมาะบาศา และดลกอเดร์ บาเหมบุงา, 2561)

4. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค

เกษตรกรต้องมีความรู้และได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์ จากเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ และสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี เข้ามาจัดอบรมในพื้นที่ ทั้งนี้เกษตรกรต้องสร้างกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าว (สนทนากลุ่ม, ดิน บาเหมมบูหงา, ฟาตีมีะ สล่ายาตี และสาห์ส หวังหมัด, 2561) ปัจจุบันสวนทุเรียนของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ได้รับมาตรฐาน GMP จำนวน 68 แปลง และได้รับมาตรฐาน GAP จำนวน 149 แปลง (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุดมละบุล, 2561) สำหรับแนวทางและขั้นตอนที่จะทำให้ได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่เกษตรกรต้องหยุดใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีทุกแปลง เพื่อไม่ให้มีสารเคมีตกค้าง หรือเกษตรกรต้องเลือกพื้นที่ที่ไม่เคยทำการเกษตรเคมีมาไม่น้อยกว่า 3 ปี และต้องเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างดอนและโล่งแจ้ง และที่สำคัญอยู่ห่างจากแปลงที่ใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี ทั้งนี้อีกแนวทางหนึ่งที่เกษตรกรในพื้นที่ปฏิบัติคือการหยุดใช้สารเคมี เพื่อปรับพื้นที่สวนทุเรียนเป็นเกษตรอินทรีย์และปลอดภัย (สนทนากลุ่ม, ดลกอเดร์ บาเหมมบูหงา และวินิตา มุณีมุสรี, 2561)

5. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

เกษตรกรควรมีแนวทางการช่วยเหลือชุมชน ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ในชุมชนควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชน เกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ มีองค์ความรู้และการปฏิบัติ โดยอาศัยความร่วมมือจากเกษตรกรรุ่นเก่า เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการทำเกษตรและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้มีความยั่งยืน (สนทนากลุ่ม, ดลรอมาน สาเมาะบาช่า, ฟาตีมีะ สล่ายาตี, ดลกอเดร์ บาเหมมบูหงา, และฮาตีมีะ ยามูยีมะ, 2561)

6. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

6.1 เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว มีการบริหารจัดการร่วมกันตั้งแต่กระบวนการผลิตและการจำหน่าย เพื่อลดต้นทุนการผลิตและสามารถแข่งขันในตลาดกลุ่มทุเรียนได้ ภายใต้การสนับสนุนและบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เกษตรกร และหน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สนทนากลุ่ม, ดลรอมาน สาเมาะบาช่า และเกษียร อุดมละบุล, ดิน บาเหมมบูหงา, ฟาตีมีะ สล่ายาตี และดลกอเดร์ บาเหมมบูหงา, 2561)

6.2 เกษตรกรควรดำเนินการส่งเสริมให้มีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เข้าสู่การทำเกษตรเพื่อสืบสานอาชีพเกษตรกรรม ตามนโยบายของรัฐบาลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือมีความสนใจประกอบอาชีพทางด้านเกษตร ไม่จำกัดเพศ อายุระหว่าง 17-45 ปี เข้ามาทำเกษตรและพัฒนาการทำเกษตรในพื้นที่ที่มีความก้าวหน้าเกษตรสมัยใหม่โดยมีการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่มาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (สนทนากลุ่ม, ดลรอมาน สาเมาะบาช่า, วินิตา มุณีมุสรี, สาห์ส หวังหมัด และฮาตีมีะ ยามูยีมะ, 2561)

ตารางที่ 7 สรุปแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

แนวทางการปรับตัวของเกษตรกร	แนวทางการปรับตัวพัฒนาตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
1. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	- เกษตรกรควรเข้าถึงนักวิจัยด้านการเกษตร เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	- เกษตรกรควรนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน และความรู้วิชาการแบบสมัยใหม่ มาใช้ในการวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้ได้แนวทางการทำสวนทุเรียนที่มีประสิทธิภาพ - เกษตรกรควรมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเองมากขึ้น เพื่อค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตร - เกษตรกรควรมีการจัดบันทึกข้อมูลเพื่อกำหนดการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการเก็บเกี่ยวทุเรียนต้องมีความแก่น้อยกว่า 85 เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้ทุเรียนมีคุณภาพโดยไม่ให้มีทุเรียนอ่อนในการส่งออกและเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรที่ยั่งยืน
3. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	- เกษตรกรควรรักษาชื่อเสียงทุเรียนทรายขาวให้คงอยู่ต่อไป โดยการนำเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เข้ามาร่วมในการพัฒนา - เกษตรกรควรมีการพัฒนาคุณภาพทุเรียนและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ส่งทุเรียนเกรดพรีเมียมขายในห้างที่ออปซูเปอร์มาร์เก็ต โดยมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และมีระบบรับประกันคุณภาพสินค้า เพื่อดึงดูดใจลูกค้ามากขึ้น - เกษตรกรควรมีการเพิ่มช่องทางการตลาดในการขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์มากขึ้น - เกษตรกรควรมีการปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ และสนับสนุนเครื่องมือเทคโนโลยีเครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุกของทุเรียน

ตารางที่ 7 (ต่อ)

แนวทางการปรับตัวของเกษตรกร	แนวทางการปรับตัวพัฒนาตามโมเดลการพัฒนา ไทยแลนด์ 4.0
4. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	- เกษตรกรต้องมีความรู้และได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์ อีกทั้งเกษตรกรต้องสร้างกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าว
5. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม	- เกษตรกรควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชน เกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ ให้มีองค์ความรู้และการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรในชุมชน
6. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต เพื่อร่วมกันบริหารจัดการผลิตและจำหน่าย ให้สามารถลดต้นทุนการผลิต - เกษตรกรควรดำเนินการส่งเสริมให้มีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับ การเกษตรหรือมีความสนใจประกอบอาชีพทางด้าน เกษตร เข้ามาทำเกษตรและพัฒนาการทำเกษตรในพื้นที่ ให้มีความก้าวหน้าทันสมัย